

Elgjakt som helsekilde

- sosialt og nyttig -

En Grounded theory studie av elgjaktas betydning som helsekilde for et utvalg elgjegere i Trysil

Arne Storløpa Sneli

Høgskolen i **Hedmark**

Master i folkehelsevitenskap

HØGSKOLEN I HEDMARK

2013

Forord

Det nærmer seg nå slutten av mai 2013. Det er snart to år siden jeg meldte meg opp til Masterstudiet i folkehelsevitenskap. To år med hardt arbeid er ved veis ende. To år hvor ny kunnskap er ervervet og nye bekjenskaper og vennskap er blitt etablert. Det har vært en forandring, på godt og vondt. En milepæl i livet, et mål som har ligget og ulmet siden jeg var ferdigutdannet adjunkt i 2004, er nådd!!

Hva jeg føler? Jeg føler en enorm lettelse, en intens glede over å ha prestert å fullføre en toårig fulltidsutdannelse, på tross av arbeid i 100% stilling, to små barn, et samlivsbrudd og totalrenovering av bolig. To år med et innhold som står i kontrast til det meste av helseteorier. Heldigvis har jeg også fått tid til å etablere et nytt forhold, en ny kjæreste, noe som visstnok skal være av helsemessig positiv betydning.

Jeg leste nettopp en artikkel om stress hvor man kunne sjekke ut hvorvidt en befinner seg i faresonen eller ei. Og gjett hva? Jeg gleder meg til å kunne si meg ferdig med denne masteroppgaven. Det har seg nemlig slik at du får dårlig hukommelse av stress. Heldigvis! Så derfor Johan Storløpa (min sønn), jeg beklager at jeg ikke "husket" å komme for å se deg synge under "gamledagerdagen" i barnehagen. Din skuffelse var tung å fordøye. Neste år lover jeg å være der.

Ellers vil jeg benytte anledningen til å takke Lisa, min kjæreste, for forståelse for at jeg har holdt på med dette arbeidet. Du har vært til stor hjelp for å holde min motivasjon oppe, gjennom all din tro på meg og min oppgave. Jeg vil også rette en spesiell takk til mine to flotte sønner, Isak og Johan, dere har vært utrolig tålmodige. Jeg er veldig glad i dere alle sammen, og jeg håper dere vil merke det enda tydeligere nå.

Det er også mange andre som fortjener en takk. Jeg er dere evig takknemlig.

Helt til slutt vil jeg benytte anledningen til å takke min veileder ved HiHm, Thorsteinn Sigurjónsson. Tusen hjertelig takk for innspill, veiledning og gode diskusjoner underveis i arbeidet med oppgaven. Du har vært en motivator, en støtte og en faglig veileder jeg aldri ville vært foruten. Tusen, tusen takk!

Norsk sammendrag

Denne studien handler om elgjakt og dens betydning for elgjegernes selvopplevde helse.

Elgjakt som historisk og kulturelt fenomen blir presentert innledningsvis i oppgaven, sammen med helseteorier og påvirkningsfaktorer for folkehelsa.

Studien har benyttet en kvalitativ metode hvor 8 elgjegere i Trysil har blitt intervjuet for å avdekke elgjaktas betydning som helsekilde for jegerne. Grounded theory er benyttet som metodisk rammeverktøy. Innsamlet data er blitt analysert i lys av folkehelsesteori og hvilke faktorer som påvirker en befolknings helse.

Elgjakt - sosialt og nyttig er hovedkonklusjonen som fremkommer av studien. Studien indikerer dermed at elgjakt er av helsemessig positiv betydning for elgjegerne. I en sosial sammenheng dreier elgjakta seg om hvilken betydning den har for den enkelte jeger i form av samhandling, sosialisering, selvhevdelse og identitet. Det fremkommer av studien at elgjakta er å karakterisere både som en "sosial katalysator" og et "sosialt sveiseapparat" i dannelsen av mellommenneskelige forhold på landsbygda.

I et nytteaspekt er det elgjakta som fysisk aktivitetsarena, som bidrag til jegernes fysiske og psykiske helse gjennom rekreasjon, som tillegges mest oppmerksomhet. Det fremkommer imidlertid interessante funn, av både fysisk og psykisk karakter, som indikerer at elgjakta er å betegne som betydningsfull i en folkehelsesammenheng.

Studien fremhever imidlertid elementer ved elgjakta som både kan sies å være av positiv og negativ karakter for jegernes helse. Alle resultater blir drøftet og analysert opp mot folkehelsesteori.

Innhold

FORORD	III
NORSK SAMMENDRAG	IV
INNHold	V
FIGURER OG TABELLER	VII
1. INTRODUKSJON.....	1
2. TEORETISK BAKGRUNN	2
2.1 JAKT I NORGE	3
2.2 ELGJEGEREN	4
2.3 FOLKEHELSEPERSPEKTIVET	5
2.3.1 <i>Helse</i>	5
2.3.2 <i>Påvirkningsfaktorer</i>	8
2.4 FORSKNINGSSTATUS	10
2.5 BIDRAG TIL FELTET	11
3. MÅL.....	13
3.1 FORSKNINGSSPØRSMÅL.....	13
4. METODISKE REFLEKSJONER	14
4.1 TILNÆRMING TIL FELTET.....	15
4.2 GROUNDED THEORY.....	16
4.3 FORBEREDELSE.....	18
4.3.1 <i>Uvalg</i>	19
4.4 DATAINNSAMLING	20
4.4.1 <i>Intervju</i>	21
4.4.2 <i>Intervjuguide</i>	22
4.4.3 <i>Gjennomføring av intervjuene</i>	22

4.5	BEHANDLING AV DATA.....	24
4.5.1	<i>Transkribering av intervjuene</i>	24
4.5.2	<i>Analyse</i>	26
4.5.2.1	Koding og kategorisering av data	27
4.5.2.2	Selve analysen	27
4.5.3	<i>Memoskriving</i>	31
4.6	VURDERING AV FORSKNINGENS KVALITET	32
4.7	ETISKE VURDERINGER	33
4.8	SKRIVEPROSESSEN	33
5.	ELGJAKT SOM HELSEKILDE	35
5.1	ELGJAKT - FYSISK AKTIVITET	37
5.2	ELGJAKT - EN SOSIAL ARENA.....	40
5.3	ELGJAKT - BETYDNINGSFULLT	50
5.4	ELGJAKT - STRESS OG BEKYMRING.....	54
6.	ELGJAKT - SOSIALT OG NYTTIG.....	59
6.1	RISIKOFAKTORER	60
6.2	MATERIELLE OG SOSIALE RESURSER	61
6.3	AVSLUTTENDE KOMMENTAR.....	62
	LITTERATURLISTE	64
	MOOSE HUNTING AS A HEALTH SOURCE (ABSTRACT).....	67
	VEDLEGG.....	68

Figurer og tabeller

Figur 2.1: Per Fugelis sosialmedisinske ligning	7
Figur 2.2: Helseårsakskjeden	8
Figur 2.3: Sosiale påvirkningsfaktorer	9
Figur 5.1: Elgjakt - sosialt og nyttig	36
Figur 5.2: Per Fugelis "sosialmedisinske ligning"	51
Figur 6.1: Elgjakt som helsekilde	60
Tabell 4.1: Illustrasjon av den åpne-, axiale- og den selektive kodingsprosess	30
Tabell 4.2: Koder og kategorier	31

1. Introduksjon

Det er noe eget med den første dagen i elgjakta. Forventningen og spenningen sitter i kroppen. Den kalde, klare morgenluften skjærer sansene samtidig som stillheten i skogen forsterker alle lyder, lukter og bevegelser. Mann og hund er ett.... Knepp i kvist? Ja visst.... Børsa ligger klar i nevene mens blikket søker inn i skogen. Og der, en grå skygge!.... Fjorårskvige er det, altså lovlig vilt. Trådkorset i siktet fester seg lavt i bogen.... Den første elgen av en velregulert kvote er felt, og alle er i godlune. Elgtrekken er alt underveis på breie belter over myrene. Imens tar en seg tid til en kaffekok mens neste drev blir drøftet. Dette er elgjakt! Det er ferie og rekreasjon og godt vennskap mellom gamle jaktkamerater. Det er også kjøttauk og onn, byråkrati, søknader, papirer, anbud og penger. Det er drømmen om storoksen og gleden ved å lykkes. Men det er mer enn dette. Det har med følelser å gjøre, noe som ingen kan forklare (Haagenrud & Løken, 1995).

Dette er et utdrag fra Haagenruds (ibid.) første kapittel i boka "Elgjakt", som jeg synes skildrer elgjakta på en flott måte, slik den kan fortone seg i dag. Elgen og elgjakta har vært en viktig ressurs for menneskene i tusenvis av år, og jakta og rettighetene til utøvelsen av denne er kjent regulert allerede gjennom Magnus Lagabøters landslov fra 1276 (ibid.). Likevel er elgjakta slik den fremstår i dag en relativt moderne kultur (Aagedal, 1999) da elgen som art har vært gjenstand for store populasjonssvingninger, og nærmest var å regne som utryddet fra den norske fauna over en lengre periode de seinere hundre år (Haagenrud & Løken, 1995). Elgen som art fikk igjen fortfeste i Norge mot slutten av 1800, og vokste seg gradvis større i takt med strenge reguleringer og etter hvert kontrollert "rettet avskyting" (Pedersen, 1993). De siste 70 årene har det vært en nærmest eksplosiv utvikling i elgstammen, noe som har medført til, og gitt grunnlag for, elgjakta som kulturell konstruksjon slik vi kjenner den i dag (Haagenrud & Løken, 1995).

2. Teoretisk bakgrunn

Jakt, fangst, og utviklingen av jakt og fangstmetoder kan sies å være en av nøkkelfaktorene i menneskets suksesshistorie som art. For 5 000 - 10 000 år siden gjennomgikk menneskeheten sin første jordbruksrevolusjon, den neolittiske revolusjon, noe som medførte til at menneskeheten gradvis gikk over fra en nomadetilværelse som jegere og sankere til å bli fastboende jordbrukere (Ibsen, 1997). I løpet av denne utviklingen beveget jakt og fangst seg fra å være primærnæring til å bli sekundærnæring (ibid.). Jakt og fangst må likevel kunne sies å ha hatt en sterk forankring i menneskets kultur helt frem til i dag, både i forbindelse med høsting av naturens overskudd, men også i forbindelse med predasjon av rovdyr for å sikre husdyr. Overgangen fra jakt og fangstkulturen til jordbrukskulturen ble for menneskeheten en suksess i forhold til utbredelse og mangfold (ibid.), men i et helseperspektiv hevdes det fra enkelte hold også å ha ført til en negativ utvikling.

Overgangen fra jakt og sanking til jordbruk førte generelt til dårligere helse.... Dagens store folkesykdommer skyldes endringer i livsstil og miljø. Moderne mennesker likner genetisk sett ganske mye på våre forgjengere i jegersteinalderen fordi de genetiske tilpasningene som jordbruksrevolusjonen krever, tar mye lengre tid enn vi har hatt til rådighet (Mysterud & Poleszynski, 2004, s. 1).

Overgangen fra jakt og fangstkulturen til jordbrukskulturen førte med seg en rekke forandringer i livsførsel og livssituasjon. Både redusert fysisk aktivitet, endret kosthold, og mindre utfoldelse i naturen har gjennom vitenskapelige studier vist seg å være av avgjørende betydning for menneskets fysiske og psykiske helse.

... mennesket har et medfødt behov for dyp kontakt med natur, spesielt dyr og planter. Naturkontakt er nødvendig for fysisk og psykisk helse og sunn menneskelig utvikling. Vårt sanseapparat er nemlig utformet for å spille sammen med inntrykkene fra fri natur (Tordsson, 2010, s. 24).

Det er igjennom de siste tiårene blitt gjennomført en del forskning omkring temaene fysisk aktivitet og friluftsliv, der det er sett på sammenhengen mellom utøvelse av fysisk aktivitet i

friluft og helse. Melsom (2009) har samlet mye av denne kunnskapen i folkehelseinstituttets rapport "Miljø og helse".

Forskning viser at fysisk aktivitet i friluft har positive helsemessige effekter blant annet når det gjelder funksjonsevne for kretsløp, lunger og muskulatur. Det er også vist at fysisk aktivitet reduserer risikoen for og plagene ved en del sykdommer. Selv minimal aktivitet er positivt for helsen.... Kontakt med natur og utsikt til natur reduserer stress, påvirker immunforsvaret og påskynder tilfriskningsprosessen for syke mennesker.... Friluftsliv bidrar også til reduksjon av angst og depresjoner (Melsom, 2009, s. 344).

Med utgangspunkt i konklusjonene Melsom (ibid.) fremsetter i sin rapport, er det fristende å uttrykke at utøvelse av fysisk aktivitet i kombinasjon med friluftsliv, eller bare opphold ute i naturen, vil være den perfekte og komplette arena for forebygging og behandling av alle former for fysiske og psykiske plager. I et folkehelseperspektiv vil derfor friluftsliv og fysisk aktivitet ute i friluft kunne sies å bidra til å gi en positiv effekt.

2.1 Jakt i Norge

Jakt er en del av norsk friluftsliv, og tradisjonelt har jakt stått svært sterkt i norsk kultur (Haagenrud & Løken, 1995). Utøvelse av jakt og tilgang til jakt står også sentralt i uttalt offentlig friluftslivspolitikker der sikring av allmennhetens tilgang til jakt har vært et sentralt mål i seg selv (Punsvik & Storaas, 1998). Norge er også et av de landene i verden med høyest andel jegere innad i befolkningen (ibid.), og jakt kan derfor sies å ha en sterk posisjon i samfunnet da ca 147 000 norske jegere deltok i en eller annen form for jakt i Norge i 2011, hvorpå 61000 jaktet på elg (Statistisk Sentralbyrå, 2012c).

Selv om jakt som kulturelt fenomen fortsatt kan sies å stå sterkt, er den likevel også truet. I et historisk perspektiv har jakt i løpet av de siste århundrene vært gjenstand for reguleringer fra de øverste myndigheter, både hva angår tidsramme og utøvelse (Skavhaug, 1993). Noen jaktformer har sågar blitt forbudt av ulike hensyn, og det verserer også i dag politiske diskusjoner omkring forhold knyttet til jakt som fenomen (NJFF, 2012). Bakgrunnen for

disse diskusjonene kan nok i hovedsak tilegnes det faktum at jakt i løpet av de siste århundrene gradvis har beveget seg bort fra å være en nødvendighet for overlevelse, til i dag å hovedsakelig bli utøvd med bakgrunn i motiver som naturopplevelse, rekreasjon og fornøyelse (Haagenrud & Løken, 1995). Betydningen av disse variablene vil imidlertid også kunne bidra til å forsvare jakt som fenomen gjennom å få belyst de samfunnsnyttige verdiene av jaktas motiver. Nettopp dette er også bakgrunnen for denne studien, og jeg vil i det videre forsøke å skape en innsikt i, og forståelse for, hva elgjakta som fenomen betyr for elgjegeren som selvopplevd helsekilde.

2.2 Elgjegeren

I Norge finnes flere forskjellige typer jakt, og således også forskjellige typer jegere. I litteraturen er jegeren forsøkt beskrevet og kategorisert både på bakgrunn av de forskjellige jaktformer, men også på bakgrunn av sosial tilhørighet.

Først kommer fuglejegeren i Mercedes. De har de nyeste grønne goretex jaktklærne, dyre skreddersydde over-og-under-hagler, og veldresserte hunder. Deretter kommer elgjegeren i sine Volvoer. De går i vadmelsklær, har sinte hunder som ofte ikke blir med hjem. Til slutt kommer harejegeren i gamle, utrangerte Opel. De har grå klær, gummistøvler, utbulende stolsekk, enkel-løpa hagle og hund som blir borte. Termosen, bålet og snadda er gode å ha i påvente av los (Punsvik & Storaas, 1998, s. 75-76).

Kategoriseringen av type jegere er trolig noe mer nyansert enn hva som er beskrevet ovenfor. Beskrivelsene av elgjegeren gjør imidlertid sitt til at en kan trekke paralleller til "middelklassen", noe som forøvrig kan sies å underbygges av at elgjakt er den jaktformen som utøves av flest jegere i Norge hvert år (Statistisk Sentralbyrå, 2009).

Nå er det nok engang slik at elgjegeren finnes blant de fleste sosiale lag i samfunnet, og kriteriene for å delta i elgjakt er fortsatt forholdsvis oppnåelige for de fleste. For å kunne ta del i elgjakt kreves det i dag at jegeren er over 16 år og har fullført og bestått en jegeropplæring formalisert gjennom "Jegerprøven". I tillegg må jegeren dokumentere å ha

avlagt 30 treningsskudd og bestått en 5 skudds oppskytingstest på reinsdyrfigur på 100 meter ("Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst," 2002). Er disse formaliteter i orden vil en kunne søke seg inn i et jaktlag og/eller et jaktvald, med fellingsrett på elg.

2.3 Folkehelseperspektivet

Folkehelse er summen av helse innenfor en befolkningsgruppe, og innen folkehelsearbeid er en derfor opptatt av helse som begrep og hvilke faktorer som påvirker og har betydning for helsa (Klepp & Aasheim, 2010). Disse faktorene blir ofte omtalt som helsedeterminanter eller påvirkningsfaktorer. Jeg vil i det videre redegjøre for helse som begrep, og belyse sentrale påvirkningsfaktorer for folkehelsa. Dette vil også være med på å danne det teoretiske grunnlag for oppgaven.

2.3.1 Helse

Helse er et abstrakt begrep og må baseres på menneskers og kulturers forskjellige forståelser av begrepet. Det kan derfor synes å være vanskelig å gi en fullverdig definisjon av helse, også på bakgrunn av at forståelsen og kunnskapen om helse tradisjonelt har blitt dominert av medisin som har fokusert på behandling og sykdom (Earle, 2007). Å begi seg ut på å gi en fullstendig beskrive av helse som fenomen og begrep, vil av størrelsesmessig hensyn i denne oppgaven være umulig. Jeg vil derfor på bakgrunn av litteraturen trekke frem de mest kjente definisjonene og kort diskutere disse for å belyse helse som begrep. Dette vil også være med på å legge grunnlaget for seinere analyser og diskusjoner i denne oppgaven.

I litteraturen er helse som begrep blitt forsøkt beskrevet siden Aristoteles lanserte begrepet eudaimonia (trivsel/velferd/lykke) for 2500 år siden (Fugelli & Ingstad, 2009). Begrepet helse synes imidlertid ikke å være ferdig diskutert, da det fortsatt den dag i dag er mye omdiskutert i litteraturen (ibid.). Helse som fenomen har imidlertid fått menneskets oppmerksomhet til alle tider, der fokus i all hovedsak har vært rettet mot sykdom og fravær av sykdom (Earle, 2007; Mæland, 2009). I den vestlige verden har livsstandarden blitt vesentlig forbedret, dødeligheten blant befolkningen har gått ned, og i dag er den gjennomsnittlige forventede levealderen 79 år for menn og 83,5 år for kvinner

(Folkehelseinstituttet, 2012b). Mennesket som art har aldri hatt bedre helse enn hva som nå er tilfelle, dersom en baserer seg utelukkende på dødelighet som mål for helsen (ibid.).

I etterkant av 2. verdenskrig, og i et forsøk på å bevege seg bort fra definisjonen om at helse utelukkende er fravær av sykdom, utviklet WHO i 1946 en ny definisjon på helse: "Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity" (World Health Organization, 2003), og på norsk: "Helse er en tilstand av fullkommen legemlig, sjelelig og sosialt velvære, og ikke bare fravær av sykdom og defekter" (Fugelli & Ingstad, 2009, s. 68). WHO's helsedefinisjon har imidlertid vært gjenstand for både ros og kritikk (Mæland, 2009). Definisjonen brøt med den snevre kropps- og sykdomsorienterte helseoppfatningen som frem til da hadde vært rådende, da den fikk et mer holistisk syn på helsen gjennom at både det fysiske, psykiske og sosiale aspektet ble inkludert i begrepet (Fugelli & Ingstad, 2009). Nettopp dette ble av flere sett på som positivt da det bidro til å dreie fokus over på helheten, og hvilke andre faktorer enn nettopp bare sykdom som innvirker på menneskets helse (ibid.). Definisjonen er også blitt utsatt for mye kritikk, da hovedsakelig med bakgrunn i bruk av begrepet "fullkommen" i relasjon med "velvære" (ibid.).

Fugelli & Ingstad (ibid.) mener at WHO's definisjon kan karakteriseres som en utopi, og at det i overført betydning bare vil kunne være de "perfekte" som kan sies å ha en god helse. I deres kvalitative studie "Helse på norsk" (ibid.), diskuterer Fugelli & Ingstad sine informanternes syn på helse opp mot ulike helsedefinisjoner. De konkluderer med at holismen i WHO's helsedefinisjon samsvarer med informantenes synspunkter og tanker omkring egen helse. Det holistiske perspektivet underbygges også ved at et av de sterkeste budskapene deres informanter formidler, nettopp er "helse som helhet". Definisjonens "utopi" hevder de imidlertid står i kontrast til deres empiri;

"De forbinder ikke den gode helsen med fullstendig fysisk, psykisk og sosialt velvære. *Alminnelig bra er godt nok*" (Fugelli & Ingstad, 2009, s. 69).

Fugelli og Ingstad (ibid.) avdekker videre at forståelsen av hva god helse for den enkelte dreier seg om, i stor grad varierer i takt med hvilken livsfase det enkelte menneske befinner seg i. De bryter sine funn ned i ti kategorier og beskriver helse som trivsel, likevekt, helhet, tilpasning, funksjon, å bevege seg mot mål, livskraft, motstandskraft, fravær av tanker om helse og fravær av sykdom. Med denne studien som bakteppe kan en nok også forvente at

elgjegernes synspunkter på hva helse er, vil kunne variere. Dette med tanke på informantenes ulike bakgrunn tatt i betraktning både alder, utdanning og oppvekst, men også med utgangspunkt i at forståelsen av helse også kan synes å være svært individualistisk avhengig, uavhengig av habitus (Mæland, 2009).

Per Fugelli (Fugelli, 1999, s. 16) fremstiller i sitt essay "Sosialmedisinsk algebra", en interessant og morsom, matematisk ligning for menneskets helse. Helse (h) fremstilles som summen av glød (g), dividert på kroppslig (ks) og psykisk sykdom (ps).

$$h = \frac{g}{ks+ps}$$

Figur 2.1: Per Fugellis sosialmedisinske ligning (Fugelli, 1999, s. 16)

Faktoren glød (g) hevder Fugelli (ibid.) å være en legering av en rekke personlige egenskaper som for eksempel livslyst og humør, og den skal derfor være et resultat av egen personlighet og samfunnslivets øvrige mangfoldige konstellasjoner.

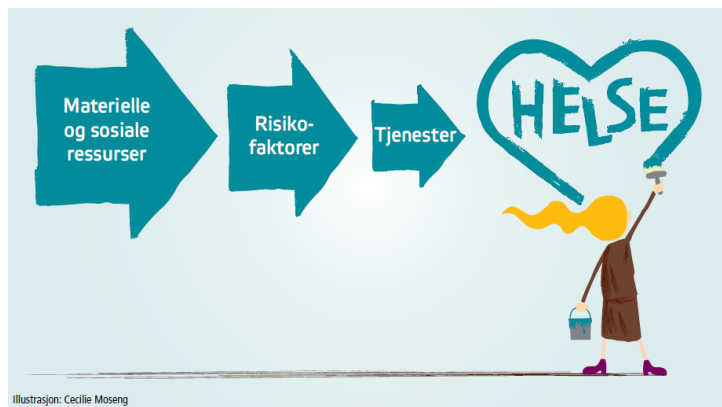
Som det fremkommer av teorien er helse å anse som et komplekst begrep det kan synes å være vanskelig å gi en fullgod og dekkende definisjon på. Jeg velger derfor å avslutte helsekapitlet med å referere en av Norges fremste fagformidler innen helse.

Helse forstås ikke bare på en måte, men på flere og til dels komplementære måter. Fravær av sykdom, velvære, styrke, energi og funksjon går igjen som beskrivende termer. Helsen har kroppslige, psykiske og sosiale aspekter. Helhet og ballanse fremheves som sentrale trekk.... Helse rommer mye. Man kan heller fristes til å spørre hva som *ikke* kommer inn under helsebegrepet (Mæland, 2009, s. 15-16).

2.3.2 Påvirkningsfaktorer

I Norge er Helsedirektoratet det statlige helsefaglige politiske organ, som på bakgrunn av internasjonale føringer fra WHO, og politiske beslutninger i Helse- og omsorgsdepartementet, iverksetter og forvalter vedtatt politikk (Helse- og omsorgsdepartementet, 2012). Helsedirektoratet uttrykker i sin publikasjon "Veien til god helse for alle" (Klepp & Aasheim, 2010) at en befolknings helse påvirkes av sosiale faktorer og av hvordan samfunnet forøvrig er organisert og innrettet. Disse påvirkningsfaktorene blir kalt for sosiale helsedeterminanter (ibid.)

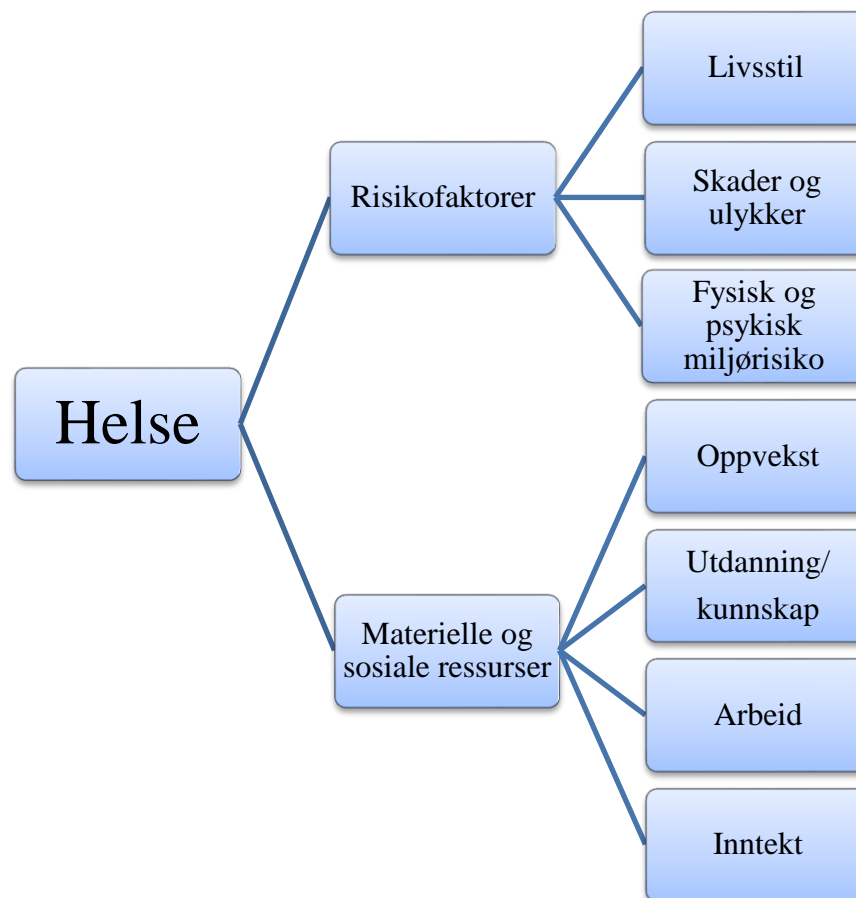
De sosiale påvirkningsfaktorene blir illustrert i "Helseårsakskjeden" (ibid., s. 40)

Figur 2.2: Helseårsakskjeden

Helseårsakskjeden fremstiller på en oversiktlig og enkel måte de sosiale helsedeterminantene og illustrerer deres betydning for befolkningens helse gjennom størrelsen på pilene (ibid.). Det er imidlertid viktig å bemerke at folkehelsen i realiteten er en kompleks sammenheng mellom de ulike helsedeterminantene, der det totale helsebildet påvirkes av en rekke variabler som i større eller mindre grad kan sies å influere på hverandre (ibid.).

I modellen på neste side presenteres et utdrag av de mest sentrale sosiale faktorene som påvirker menneskets helsesituasjon. Modellen er basert på helsedirektoratets beskrivelser av de ulike påvirkningsfaktorene knyttet til "materielle og sosiale ressurser", og "risikofaktorer" (ibid.). Jeg har imidlertid valgt å unnlate og presentere "tjenester" som påvirkningsfaktor, da "tjenester" fokuserer på tilbud og tilgjengelighet av ulike tilbydere innen helsesektoren, og at dette er elementer som ikke har fokus og relevans for oppgaven.

Figur 2.3: Sosiale påvirkningsfaktorer

De samme faktorene som er blitt fremstilt som påvirkningsfaktorer for folkehelse vil også være påvirkningsfaktorer for elgjegerens helse. Hvilken betydning elgjakta har og hvordan den påvirker de ulike lagene av de "sosiale helsedeterminantene", vil denne studien bidra til å avdekke.

Studier foretatt av elgjakt og jakt som kulturelt fenomen vil også bidra til å belyse elgjakt som helsekilde sett i lys av påvirkningsfaktorene. Jeg vil derfor i det videre redegjøre for relevant forskning og forskningsstatus på feltet.

2.4 Forskningsstatus

I Norge er det foretatt en del forskning innenfor helse som felt, og det er gjennomført flere studier av friluftsliv som kontekst i et helseperspektiv (Bischoff, Marcussen, & Reiten, 2007). Jakt og elgjakt er friluftsliv, men jakt har også sine særtrekk som kulturelt fenomen med variabler som vold, bruk av våpen og drap (Aagedal, 1999). Studier av jakt som kultur, og som kontekst i et helseperspektiv, er det derimot gjort få av (Bischoff, et al., 2007; Brottveit & Aagedal, 1999).

Asbjørn Okstad (1994), Forskningsjef ved Nord-Trøndelagsforskning, har gjennomført en studie av elgjegere i Nord-Trøndelag. En studie han selv betegner som en "pilotundersøkelse". I rapporten: "Er jakt en forebyggende helsefaktor for eldre og middelaldrende menn i bygde-Norge" gjør han rede for eventuelle helsegevinster og helsetrusler jegerne utsettes for i forbindelse med utøvelse av elgjakt. Undersøkelsen tok sikte på å belyse både sosiale, psykiske og fysiske forhold rundt jaktutøvelsen og forberedelsene til denne (ibid.). Prosjektet betegnes imidlertid som en eksplorerende undersøkelse med sikte på å finne aktuelle fremtidige problemstillinger, samtidig som en ville gjøre metodiske erfaringer (ibid.). Det mest sentrale ved undersøkelsen er registrering av pulsmålinger under jakta, innsamling av kolesterolverdier før og etter jakt sesong samt besvarelser av spørsmål på skjema og ved direkte spørsmålsstilling fra forsker ved besøk under jakta (ibid.). Undersøkelsen er av kvantitativ art da den fremstiller innsamlet data som tall, og er slik sett en motvekt i forhold til hvordan jeg selv ønsker å fremstille mine data. Undersøkelsens empiri er likevel midt i blinken for denne oppgaven, og den gir inspirasjon og ideer til min egen undersøkelse. Særlig gjelder dette poengteringen av jaktlagenes store betydning som sosialt sveiseapparat i dannelsen av mellommenneskelige forhold på bygda, uten at det blir beskrevet noen undersøkelse i rapporten som underbygger dette utsagnet (ibid.).

Jo kleiven og Arne Bekkevold gjennomførte i 1994 en mindre test på et utvalg småviltjegere for å sjekke hvorvidt rypejakt som fenomen og jaktform i noen grad har innvirkning på jegerens fysiske form. Jegerens fysiske form ble testet gjennom å måle maksimalt oksygenopptak (VO_{2max}) og arbeidskapasitet, både før og etter jakta. Resultatene indikerte at jegerne oppnådde signifikante bedringer av fysiske form i løpet av jaktperioden (Bekkevold, 1994).

Brita Homleid Lohne (1996) har gjennomført en studie av elgjakt, "Elgjakt - En studie av en kulturell konstruksjon". Gjennom studien har Lohne (ibid.) forsøkt å finne ut hva slags kulturelle verdier en kan finne i et elgjaktlag, og hvordan disse verdiene ivaretas. Hun har forsøkt å avdekke hvilken kulturell konstruksjon som er generert sosialt, og hun har sett på hvilken betydning elgjakta har for jegeren, jaktlaget og omverdenen.

"Med det "innholdet" en finner i jakta og det engasjementet jegerne viser i forhold til den, kan en med rimelig stor sikkerhet si at den må være et vesentlig positivt bidrag i forhold til deltakernes livskvalitet" (Lohne, 1996, s. 95).

Dette var en av konklusjonene som fremkom av undersøkelsen, og Lohne begrunner påstanden med at elgjakta inneholder elementer som aktivitet, samhørighet, selvfølelse og glede. Studien belyser og beskriver de sentrale kulturelle kjennetegn ved elgjakt som fenomen, der særlig det sosiale aspektet ved jakta blir beskrevet (ibid.). Studien vil således være av interesse med tanke på å belyse elgjakta som helsekilde.

"Jakta på elgjaktkulturen" (Brottveit & Aagedal, 1999) handler om den moderne elgjaktkulturen. Boka skildrer ulike sider omkring det sosiale livet rundt elgjakt som kulturelt fenomen, samtidig som den drøfter spørsmål knyttet til elgjaktas plass i det moderne samfunnet (Brottveit & Aagedal, 1999). Boka er utarbeidet på bakgrunn av flere forskjellige forskningsoppgaver vedrørende elgjakt, og den har således i seg selv vært interessant som datagrunnlag.

2.5 Bidrag til feltet

Det er gjort lite forskning på jakt og dens betydning som helsekilde (Bischoff, et al., 2007; Brottveit & Aagedal, 1999). I løpet av jaktåret 2011 ble jakt og fangst utøvd av omkring 147 000 nordmenn, hvorav 61 000 jaktet på elg (Statistisk Sentralbyrå, 2012d). Jakt og elgjakt som fenomen kan derfor sies å være en betydelig massebevegelse. Elgjakt utøves av de fleste jegere hovedsakelig i løpet av noen få hektiske høstuker. I noen bygder stopper samfunn mer eller mindre opp, da majoriteten av mennene fratrer sine engasjement til fordel for deltakelse i elgjakta (Okstad, 1994). Studier foretatt omkring elgjaktkulturen indikerer at denne formen for jakt er av stor betydning for samholdet i bygdene. Relasjoner, makt og ære

har vist seg å stå på spill (Aagedal, 1999). Elgjaktas betydning for jegernes helse blir av flere ansett som betydningsfull, og både Lohne (1996) og Okstad (1994) har gjennomført undersøkelser av elgjakt og jegere som underbygger dette. I denne oppgaven vil jeg studere elgjakt som helsekilde for elgjegeren. Elgjakt som fenomen blir således konteksten i en studie sett i lys av folkehelse som felt.

3. Mål

I min studie vil forskningsmålet være å søke og utvikle en teoretisk forklaringsmodell som kan bidra til å forklare elgjaktas betydning som helsekilde for elgjegeren. Et delmål vil således være å finne ut av hva elgjakt som kulturelt fenomen betyr for elgjegernes selvopplevde helse.

3.1 Forskningsspørsmål

Hva betyr elgjakt for elgjegernes selvopplevde helse?

4. Metodiske refleksjoner

"Metode er definert som den håndverkmessige siden av vitenskapelig virksomhet, eller mer presist læren om de verktøy som benyttes for å innsamle informasjon" (Halvorsen, 1989, s. 15).

Som forsker har jeg stått ovenfor en rekke valg i løpet av arbeidet med oppgaven. På et grunnplan skiller litteraturen mellom kvalitativ og kvantitativ metode, men i en videre forstand er metode noe mye mer enn bare undersøkelsesteknikker. Metode er "... læren om å samle inn, organisere, bearbeide, analysere og tolke sosiale fakta på en så systematisk måte at andre kan kikke oss i kortene" (Halvorsen, 1989, s. 15).

Med dette kan en si at Halvorsen tenker metode som den totale forskningsprosessen, og ikke bare hvordan data samles inn. Metode kan derfor sies å bestå av alle de verktøy som står tilgjengelig for forskeren i arbeidet med å komme frem til ny kunnskap. Halvorsen (1989) redegjør videre for at dette med nettopp valg av forskningsmetode, vil være helt avgjørende i forhold til hva en som forsker vil kunne se eller oppdage i en studie.

Når det gjelder metode som teori og struktur i tilegning av samfunnsvitenskapelig kunnskap gjennom kvalitative forskningsintervju, uttrykker Kvale (2009) imidlertid en skepsis til å la metode få overstyre forskningen.

Selve produksjonen av data i det kvalitative intervjuet går utover en mekanisk overholdelse av regler og er avhengig av intervjuerens ferdigheter og situerte personlige vurderinger med hensyn til hvordan spørsmålene stilles.... Hvis metode oppfattes som en mekanisk overholdelse av regler, er kunnskapsproduksjon gjennom personlig samspill mellom intervjuer og intervjuperson selvfølgelig ikke noen legitim vitenskapelig metode (Kvale, et al., 2009, s. 99).

Når det gjelder samfunnsforskningen løfter Kvale (ibid.) også frem flere eksempler på samfunnsforskere som har gitt uttrykk for en antimetodisk tilnærming til samfunnsforskningen. Begrunnelsen for en slik tilnærming legges til begrensningene metoder ofte medfører i forskningssammenheng. Kvale (ibid.) uttrykker dette slik:

"De personlige ferdigheter og den respekt som er nødvendig for å praktisere det kvalitative forskningsintervjuet på en kompetent måte, kan ikke reduseres til metodologiske regler" (s. 101).

Innen kvalitativ samfunnsforskning kan metode med dette forstås som et referanseverktøy som gir overordnede retningslinjer for hvordan forskningen kan utføres. Hvilke virkemidler og metodiske valg forskeren underveis beslutter med hensikt i å nå sitt mål om å belyse en valgt problemstilling, skal forskeren selv ta. Det er her forskerens personlige ferdighet, erfaring og kunnskap kommer inn i bildet, og det er nettopp med bakgrunn i dette Kvale (ibid.) beskriver de "Fire oppfatninger av forskningsintervjuet. Intervju som ufaglært arbeid.... Intervju som håndverk.... Intervju som betinget av faglig ekspertise.... Intervju som kunstart" (s. 102).

For meg som uerfarne forsker må jeg si at den metodiske litteratur i enkelte sammenhenger har virket mer forvirrende enn oppklarende. Dette har nok sammenheng med at det er mange synspunkt og tolkninger på hvordan forskning skal utføres, og at jeg i denne sammenheng har ønsket å forstå forskjellene, nettopp for selv å treffe de rette beslutninger for mitt prosjekt. Hvilke metodiske valg jeg til slutt har endt opp med å ta, har for mitt eget vedkommende i blant fremstått som noe "tilfeldig". En ting var det å treffe beslutningen om jeg skulle benytte meg av en overordnet kvalitativ eller kvantitativ metode, av induktiv eller deduktiv karakter. Noe helt annet var alle de metodiske valg jeg underveis i arbeidet har stått ovenfor. De fleste valg er derfor blitt besluttet kun på bakgrunn av teori og veiledning, uten noen vesentlig grad av tidligere erfaring. Prosessen vil jeg derfor si har vært både slitsom og krevende, men også svært lærerik. Jeg vil i det videre redegjøre for mine kjente foretatte metodiske valg, og gi en begrunnelse for disse.

4.1 Tilnærming til feltet

Enhver forskningsprosess inneholder elementer av både deduktiv og induktiv tilnærming, og hvorvidt forskningsprosessen kan sies å være induktiv eller deduktiv handler mer om hvorvidt tyngdepunktet av deduktivitet eller induktivitet ligger på den ene eller den andre siden av midtpunktet i mellom de to ytterpunktene (Malterud, 2011).

"En induktiv tilnærming brukes ved prosjekter der kvalitative data skal lede til nye begreper gjennom datastyrt analyse" (Malterud, 2011, s. 176).

Jeg hadde i forkant av prosjektet ingen konkret teori omkring fenomenet jeg har studert, og derfor har jeg også i all hovedsak benyttet en induktiv tilnærming til feltet. Likevel kan også denne studien sies å inneholde elementer av deduktiv tilnærming, og spesielt da i arbeidet med datainnsamlingen og analysen. Dette kan i all hovedsak årsaksforklares med valget av Grounded theory som metodisk rammeverktøy, noe som har medført til at jeg underveis i arbeidet har kunnet gå tilbake til respondentene for å få nærmere belyst eller utdypet det jeg har fattet interesse ved.

Studien gjør et kvalitativt dypdykk inn i elgjakkulturen for å finne frem til elgjaktas betydning for elgjegernes selvopplevde helse.

4.2 Grounded theory

Elgjakt organiseres og utføres i all hovedsak av "elgjaktlag". Elgjakt er altså en samhandling mellom mennesker i en aktivitet der målet er å skyte elg. Grounded theory har vist seg spesielt egnet i forskning der temaet nettopp dreier seg om sosiale relasjoner og prosesser (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Metoden ansees også som spesielt velegnet når det skal gjennomføres forskning på felt hvor det fra før finnes lite forskning (Charmaz, 2006; Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Grunnen til dette er fordi Grounded theory ikke stiller krav om at metodene skal være fastlagt forut datainnsamlingen, men at metodene kan utvikles og endres underveis i takt med hva forskeren ser som hensiktsmessig for å belyse problemfeltet (Charmaz, 2006). På bakgrunn av dette er Grounded theory også valgt som det overordnede rammeverktøyet for denne forskningsoppgaven.

Grounded theory som metode ble utviklet på 60 tallet av de to sosiologene Barney Glaser og Anselm Strauss (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Grounded theory som sosiologisk metode ble oppfattet som en motpol til datidens rådende vitenskapelige forskningsmetoder som stilte krav om standardiserte instrument med kvantifiserbare variabler, og forskningsmiljøer som anså kvalitativ forskning som utelukkende forstadier til mer omfattende studier med kvantitative metoder (ibid.). Grunnen til dette synet på kvalitativ forskning kan nok tillegges de kvalitative metoders fravær av struktur og systematikk, noe

Glaser og Strauss derimot fikk inkludert inn i kvalitativ forskning gjennom utviklingen av Grounded theory som metode (ibid.). Granskär & Höglund-Nielsen (2008) påpeker også at dette er en av grunnene til at Grounded theory har fått anerkjennelse i ulike forskningsmiljøer, nettopp dens tydelige og systematiske metodebeskrivelse. Grounded theory karakteriseres imidlertid ved at metodene som skal benyttes i forskningsprosessen ikke nødvendigvis trenger å være fastlagte før start, men at de kan utvikles og endres underveis (Charmaz, 2006; Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Bakgrunnen for dette er målet om å innhente et så mangfoldig og rikt datamateriale som mulig for å belyse problemstillingen. Videre åpner også Grounded theory opp for at forskeren underveis i prosjektet skal kunne finne frem til, og ta i bruk andre metoder for å belyse den samme problemstilling ytterligere (Charmaz, 2006; Granskär & Höglund-Nielsen, 2008).

Datainnsamling, analyse og teoriutvikling skal foregå parallelt med hverandre i Grounded theory (Charmaz, 2006). Dette begrunnes også med det samme mål om å tilpasse datainnsamlingens metoder og fokus, for om mulig, å belyse problemstillingen ytterligere (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Denne fremgangsmåten står i kontrast til en rekke andre metoder, som svært ofte setter et tydelig skille mellom datainnsamling og analyse (ibid.). For den uerfarne forsker, vil det nok kunne være av stor betydning å nettopp kunne følge en fremgangsmåte som åpner opp for evalueringer og justeringer underveis. I følge Kvale (2009) finnes det nok av dem som etter oppstart av analyseprosessen brått finner sitt datamateriale lite interessant eller lite dekkende for problemstillingen.

"Ett målmedvetet og systematisk teoriskapende sker genom att insamling av data, kodning och analys inte separeras från varandra" (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008, s. 109).

Forskeren skal underveis i datainnsamlingen bearbeide innsamlet data med hensikt å kontinuerlig videreutvikle denne (ibid.). Datamaterialet skal derfor analyseres, kodes og kategoriseres etter bestemte mønstre. Forskeren går frem og tilbake i sitt datamateriale etter hvert som forskningen skrider frem. Dette for å sammenstille og sjekke fremskaffet data opp mot hverandre, for å sikre at ikke noe går tapt eller blir oversett. Denne metoden blir også omtalt som den "constant comparative" metode, eller på norsk, "gjentatt sammenligning" (Malterud, 2011, s. 60). Fordelen med denne fremgangsmåten er at forskeren blir svært godt kjent med sitt datamateriale underveis i prosjektet, og nyanser som dukker opp kan bearbeides og forsøkes utdypet i den videre datainnsamling. Denne metoden sikrer dermed at forskeren kontinuerlig i forskningsprosessen vil kunne være forberedt til å ta tak i

informasjon av betydning for prosjektet, og få dette utdypet underveis i datainnsamlingen (ibid.)

Datainnsamlingen omkring det som utforskes skal forøvrig pågå frem til det oppstår en såkalt "metning", noe som innebærer at datainnsamlingen ikke lengre tilfører prosjektet mer informasjon (Charmaz, 2006; Granskär & Höglund-Nielsen, 2008).

4.3 Forberedelser

I Grounded theory er en av hovedkriteriene at forskeren ute i feltet skal forsøke å møte sine respondenter på en så åpen og ærlig måte som mulig i forhold til det tema som ønskes studert. Forskerens forutinntatte holdninger og eventuell forforståelse til feltet, skal forsøkes skyves til siden til fordel for respondentenes syn og informasjon (Malterud, 2011).

Jeg er selv en lidenskapelig elgjeger, noe som har gjort det svært viktig for meg å være bevisst min egen rolle og min egen forforståelse til feltet. Jeg har derfor i forkant av studien forsøkt å "glemme" hvilken betydning elgjakta har for min egen del. Samtidig har jeg forsøkt å fremstå så objektiv og nøytral som mulig i datainnsamlingen og i bearbeidelsen av disse.

Forforståelse er den kunnskapen vi bringer med oss inn i et forskningsprosjekt, og kan i følge Malterud (2011) i beste fall fungere som en "matpakke", og gi næring og styrke til prosjektet. I verste fall vil forforståelsen kunne overskygge hele prosjektet, noe som vil medføre at det ikke fremkommer ny kunnskap/forståelse omkring det valgte fenomen. Forforståelsen kan derfor også sies å være forskerens største fiende, og dersom forskeren ikke klarer å legge sin forforståelse til side, mener Malterud (2011) at prosjektet bør avsluttes.

Forforståelsen og min genuine interesse for elgjakt kan imidlertid sies å være hovedårsaken til at prosjektet er igangsatt, og den har fremstått som en styrke i forhold til å forstå respondentenes språk, og dermed fange opp det som har vært interessant, for videre å ha fått dette utdypet av respondentene. Jeg har imidlertid forsøkt å være meg selv bevisst min forforståelse underveis i arbeidet med oppgaven, nettopp for å prege datamaterialet minst mulig utover det som har vært nødvendig. Min forforståelse til feltet og hvordan jeg har ønsket å fremstå under datainnsamlingen er også noe jeg har informert alle respondentene

om i forkant av intervjuene, slik at de har vært forberedt på at jeg underveis i intervjuene har bedt om utdypende svar og/eller har spurt "dumme" selvfølgelige spørsmål. Alt dette er gjort med hensikt og med bakgrunn i ønsket om å kunne forankre data og resultat i empiri.

Olaf Aagedal (1999) beskriver forøvrig elgjakta, og kunnskapen omkring elgjakt som kultur og fenomen, som "taus kunnskap". Med dette mener han at elgjakt er en aktivitet basert på implisitt kunnskap, som for jegerne kan være vanskelig å forklare for en utenforstående. En slik selvfølgelig kunnskap i forståelsen av elgjakt som felt, kan derfor også skape utfordringer i arbeidet med å belyse elgjakt som helsekilde. Informasjon som kommer til uttrykk i intervjuene kan derfor gi grunnlag for forståelse for meg som elgjeger og forsker, med min forforståelse, men for den uinnvidde kan det derimot uttrykke lite. Som beskrevet i avsnittet over er dette noe jeg har vært klar over, og respondentene ble derfor i forkant av intervjuene informert omkring min bakgrunn, og hvordan dette ville kunne påvirke intervjuet.

4.3.1 Utvalg

Utvalget til forskningsoppgaven består av elgjegere som jakter i Trysil kommune. Det er blitt foretatt et strategiske utvalg av jegere. Utvelgelsen er foretatt med bakgrunn i egen kjennskap til aktuelle jegere, og gjennom å søke etter tips og forslag på aktuelle jegere gjennom allerede utvalgte respondenter, samt andre bekjenskaper. Utvelgelsen er foretatt med bakgrunn i at jeg ønsker å få en så bred bakgrunn som mulig blant respondentene i forhold til både alder, kjønn, utdanning og inntekt.

"Feltkunnskap og teoretisk bakgrunn er viktige forutsetninger for å samle data fra relevante kilder" (Malterud, 2011, s. 56).

Min bakgrunn som elgjeger, min kunnskap og min kjennskap til feltet, mener jeg derfor har bidratt til at jeg har fått et representativt utvalg av respondenter for å belyse min problemstilling.

Utvalget i studien består av;

- Mann 74, pensjonist.
- Mann 69, pensjonist.
- Mann 63, selvstendig næringsdrivende.
- Mann 58, fagarbeider.
- Kvinne 48, hjelpepleier.
- Mann 47, miljøarbeider.
- Mann 28, elektriker
- Kvinne 27, ergoterapeut.

Utvalget består av 2 kvinner og 6 menn. Bakgrunnen til skjevfordelingen i kjønn er samsvaret med realiteten i forhold til jegerstanden. I jaktåret 2011/2012 var det ca 7 % kvinnelige jegere av den totale jegerstanden i Norge (Statistisk Sentralbyrå, 2013b). Dette tallet tilsier at det i denne studien skulle vært inkludert ca en halv kvinne i datamaterialet. Likevel følte det naturlig å inkludere to kvinner i datamaterialet, og da to kvinner i ulik alder og på ulikt stadiet i livet. Det er også en kjensgjerning at antall kvinnelige jegere er i vekst i forhold til jegerstanden generelt, og i 2011/2012 var hver femte jeger som bestod jegerprøven, en kvinne (Statistisk Sentralbyrå, 2012d). To kvinnelige jegere i ulik alder mener jeg derfor er rimelig i denne studien, ikke minst med tanke på å skape bredde i datamaterialet. Fordelingen forøvrig viser en gjennomsnittelig alder i studien på 51,75 år, noe som samsvarer rimelig godt med gjennomsnittelig alder på den Norske jeger, som i jaktåret 2011/12 var på 46 år (Statistisk Sentralbyrå, 2012a).

4.4 Datainnsamling

Målet med datainnsamlingen har vært å innhente data omkring elgjegernes egenopplevelse av elgjakta, og dens betydning for deres helse. Data er blitt fremskaffet gjennom individuelle kvalitative intervju av et utvalg elgjegere som jakter elg i Trysil kommune.

Det er også blitt innhentet indirekte personidentifiserende data gjennom spørreskjema (vedlegg 3) som hver enkelt jeger besvarte skriftlig i forkant av intervjuene. Dette omhandler

spesifikke data av sosioøkonomisk karakter, og bare elementer av dette er blitt benyttet i studien. Disse data valgte jeg, i samråd med veileder i forkant av datainnsamlingen, å innhente sammen med intervjuene. Dette fordi jeg i utgangspunktet ikke hadde helt klart for meg hva jeg søkte av informasjon og hvilken data jeg ville kunne ha behov for å presentere i studien. All data vil imidlertid etter prosjektets ferdigstillelse bli slettet.

4.4.1 Intervju

"Et intervju er bokstavelig talt et *inter view* (fra fransk entrevue), en utveksling av synspunkter mellom to personer i en samtale om et tema som opptar dem begge" (Kvale, et al., 2009, s. 22).

I samfunnsvitenskapen er i dag intervju som metode mer og mer benyttet, noe som kan tilskrives grunnleggerne av Grounded theory, Glaser og Strauss, der deres metodebeskrivelse og forskning ansees som banebrytende for den kvalitative forskningsbevegelsen innenfor samfunnsvitenskapen (Kvale, et al., 2009).

I forskningssammenheng skiller et intervju seg fra en vanlig samtale ved at det inneholder en viss struktur og har en viss hensikt. Intervjuer går som oftest også dypere inn i meningen enn hva som er tilfelle når det kommer til meningsutvekslingen i den dagligdagse samtalen (Kvale, et al., 2009). Dette stiller krav om forskerens kunnskap, både av intervjumessig og metodisk karakter, men også omkring det felt som intervjuet skal omhandle (ibid).

Å samtale omkring et tema er noe de aller fleste av oss kan utføre, og ettersom et forskningsintervju ligger så tett opp til den daglige samtale, kan det synes enkelt å skulle gjennomføre et forskningsintervju (Kvale, et al., 2009). Likevel stilles det noen kriterier som gjør saken mer kompleks enn hva en i utgangspunktet skulle tro. Kvale og Brinkmann (ibid.) beskriver forskningsintervjuets kompleksitet, der intervjuforskning omtales som et håndverk som kan karakteriseres som kunst dersom det utføres riktig.

Et av de kanskje viktigste kriteriene i gjennomføringen av et godt kvalitativt intervju er den sosiale relasjonen som oppstår mellom intervjuer og intervjuobjekt. Kvale og Brinkmann (ibid.) løfter frem momenter som evne til å skape trygghet og respekt for intervjuobjektets integritet etisk sett, som avgjørende faktorer i denne sammenheng.

4.4.2 Intervjuguide

Til forberedelse og som et verktøy til selve gjennomføringen av intervjuene, utarbeidet jeg en intervjuguide (Vedlegg 4). I tillegg til hovedspørsmålet/problemstillingen består intervjuguiden av noen konkrete elementer som jeg ønsket å få belyst under intervjuene, samt noen forslag til eventuelle oppfølgingsspørsmål til disse. Intervjuguiden lærte jeg meg på forhånd utenat slik at jeg ikke skulle være avhengig av å lese på denne under intervjuet, noe som ville kunne virke forstyrrende på respondentene. Jeg hadde imidlertid intervjuguiden og et ark foran meg slik at jeg kunne gjøre raske notater til elementer som ble fortalt, eller som dukket opp underveis, og som jeg ønsket å ta opp igjen for nærmere utdypelse. Dette for ikke å avbryte respondenten underveis i intervjuet, samtidig som jeg selv sikret meg i å huske å få tatt opp igjen det jeg fattet som interessant når respondenten igjen ble klar for det. Intervjuguiden virket derfor i all hovedsak som et notis ark og en trygghet jeg kunne ty til dersom samtalen av en eller annen grunn skulle stå fast.

Intervjuguidens innhold ble drøftet i samhandling med en jegerkompis. Dette for å søke konstruktive innspill og forslag fra andre til hvilke elementer som kunne komme frem under intervjuene, og som ville kunne være av interesse i en helsekontekst. Intervjuguiden ble også drøftet i samhandling med min veileder ved høgskolen i Hedmark.

4.4.3 Gjennomføring av intervjuene

I forkant av intervjuoppstart vurderte jeg å gjennomføre et prøveintervju. Malterud (2011) uttrykker imidlertid at prøveintervjuer ikke eksisterer når vi bruker kvalitative metoder, eller såkalte pilotprosjekter, og at disse eventuelt skal sees i sammenheng med datainnsamlingen og regnes som empirisk data for prosjektet. Med bakgrunn i dette besluttet jeg å ikke gjennomføre noe prøveintervju, utover en uformell samtale med en jegerkompis omkring intervjuguidens innhold og intervjuets planlagte gjennomføring. I ettertid ser jeg at dette kanskje ikke var særlig hensiktsmessig med tanke på å gjennomføre gode innholdsrike intervjuer fra første stund.

"Kvaliteten på de produserte data i et kvalitativt intervju avhenger av kvaliteten på intervjuerens ferdigheter og kunnskaper om temaet. Omfattende trening er nødvendig for å bli en høyt kvalifisert intervjuer" (Kvale, et al., 2009, s. 99).

Etter første intervju merket jeg hvor lite forberedt jeg i utgangspunktet var for å kunne gjennomføre et godt kvalitativt intervju. Når lydbåndet ble slått på nærmest vellet nervøsiteten ut av meg, tungen ville ikke være med på notene, og fokuset som skulle ligge på respondentens fortellinger og svar på mine spørsmål, var nærmest fraværende. Intervjuet ble gjennomført på drøye 20 minutter. Den videre gjennomhøring og transkribering av intervjuet avslørte mangelfull utdypelse av interessante elementer. Intervjuet bar derfor mer preg av å være et standardisert overflatisk intervju, enn ett dybdeintervju. Allerede ved neste intervju, følte jeg som forsker en større tilstedeværelse gjennom å prestere å holde fokus på samtalen, og i langt større grad mestre å stille oppfølgingsspørsmål til svar av interesse for studien. Intervjuets lengde økte forøvrig til over det dobbelte i forhold til det første intervjuet, og transkriberingen avdekket også at data som fremkom av intervjuet i langt større grad svarte på problemstillingen, både i dybde og bredde.

Etter respondentenes ønsker ble alle intervjuer gjennomført enten i deres private hjem eller på deres arbeidsplass. Dette var et bevist valg jeg som forsker besluttet i den hensikt å gjennomføre intervjuene i "trygge" omgivelser for respondentene. Om dette hadde noen betydning i denne sammenheng vites ikke, men uansett er dette et hensyn en som forsker i gitte sammenhenger og kontekster skal overveie. Intervjusted kan være avgjørende for å skape trygghet for intervjuobjektene i intervjusituasjonen (Kvale, et al., 2009).

Alle intervjuer ble startet med litt praktisk informasjon omkring forskningsprosjektet, bakgrunnen for prosjektet og hensikten med intervjuet. Respondentene fikk utlevert, og leste igjennom det på forhånd utarbeidede informasjonsskrivet, underskrev samtykkeerklæringen og svarte på spørsmålsarket av sosioøkonomisk karakter. Eventuelle spørsmål fra respondentene ble avklart før intervjuet startet. Alt dette ble bevisst gjennomgått i forkant av intervjuet for å myke opp stemningen.

Kvale (2009) skriver at analysen starter allerede under intervjuet. Underveis i intervjuene besluttet jeg ved noen anledninger å foreta en oppsummering, noen ganger også en tolkning, av det respondenten hadde uttalt. Dette som et ledd i å sikre meg at jeg hadde forstått respondenten riktig. Ved en anledning oversendte jeg respondenten det transkriberte intervjuet. Dette gjorde jeg uten at respondenten hadde bedt om det, men valgte å gjøre det fordi respondenten i etterkant av intervjuet uttrykket at det hadde vært gøy å delta. På forespørsel bekreftet respondenten intervjuets innhold og transkriberingens kvalitet.

Intervjuperioden strakk seg over en periode på 10 uker, fra medio desember til utgangen av februar. I tillegg til hovedintervjuene valgte jeg mot slutten av dataanalysen og presentasjonen av datamaterialet å ta kontakt med noen av respondentene per telefon. Dette for å få avklart og utdypet elementer som av hovedintervjuene ikke fremkom som tydelig nok avklart, eller avdekket. Sentral informasjon som fremkom under telefonintervjuet ble notert, hvorpå respondentene avslutningsvis over telefon bekreftet informasjonen.

4.5 Behandling av data

Grounded theory som metode forutsetter at forskeren gjennomfører analysearbeidet parallelt med datainnsamlingen (Charmaz, 2006). Dette innebar at jeg umiddelbart etter å ha gjennomført et intervju, lyttet til lydopptaket, noterte ned mine umiddelbare refleksjoner for deretter å gjennomføre transkribering og analyse. Analysen i Grounded theory betegnes som en prosess der en gjennom flere trinn gjennomgår datamaterialet for systematisering gjennom koding og kategorisering av materialet (Charmaz, 2006; Malterud, 2011). Hensikten med fremgangsmåten er å skape system i materialet og at forskeren skal oppdage, eller avdekke elementer ved datainnsamlingen, som i neste omgang kan belyses nærmere under den videre prosessen med innhenting av data (Malterud, 2011). Nettopp denne fremgangsmåten er et av grunnprinsippene innen Grounded theory som metode (Charmaz, 2006; Malterud, 2011).

4.5.1 Transkribering av intervjuene

Å transkribere handler om å oversette fra talespråk til skriftspråk (Kvale, et al., 2009).

Når lydfilen etter intervjuet hadde blitt gjennomhørt, og førsteinntrykket var nedskrevet, var det tid for å starte prosessen med å omdanne lydfilene til skriftlig materiale. Dette er et meget tidkrevende arbeid og fristelsen til å sette bort arbeidet til profesjonelle føltes påtrengende. Fristelsen ble imidlertid skjøvet vekk da (Kvale, et al., 2009) gjennom sitt kapittel om transkripsjon nettopp hadde gjort meg oppmerksom på at oversettere er forrædere.

"Transkripsjoner er oversettelser fra talespråk til skriftspråk. Hva man i den Hermenautiske tradisjon sier om oversettere, passer også på dem som transkriberer: *traduttori traditore* - oversettere er forrædere" (Kvale, et al., 2009, s. 187).

Å gjennomføre transkripsjonene selv fremsto derfor som mitt beste alternativ, noe som også ble bekreftet og anbefalt av Malterud (2011); "Å vite hva som skjer med teksten etter hvert som den fortelles og bearbeides, er en viktig forutsetning for å kunne bedømme pålitelighet og gyldighet av materialet under analysen" (s. 72).

I tillegg til fordeler som allerede er nevnt, vil en som forsker også få en flying start på analysen ved selv å ha gjennomført transkriberingen. Forskeren vil få både førstehåndskjennskap og rask tilgang til tekstene, noe som vil være viktig foran den videre bearbeidelse (Malterud, 2011).

Når vedtaket om at jeg selv skulle transkribere intervjuene var fattet, sto jeg igjen ovenfor et valg. Nettopp, hvordan skal intervjuene transkriberes?

Transkripsjoner av intervjuer kan gjennomføres på ulike måter med ulike hensikter. Hvordan et intervju transkriberes avhenger av hvilke data som er interessante for å belyse den valgte problemstilling. I dette prosjektet har jeg i all hovedsak søkt å innhente meningsenheter omkring elgjaktas betydning for jegernes selvopplevde helse, og nettopp av den grunn har det ikke vært nødvendig å gjennomføre strengt ordrette transkripsjoner med markering av alle pauser, intonasjonsmessige understrekinger og følelsesuttrykk. Likevel har jeg i mine transkripsjoner valgt å gjengi intervjuet ordrett, og inkludert følelsesuttrykk som f.eks. latter, sukk og ehh, der jeg har følt dette som interessant og viktig i betydning av mening og innhold. Dette vil også kunne være av stor betydning i den videre analyse og tolkningen av intervjuet (Kvale, et al., 2009).

Transkripsjonen av intervjuene til dette prosjektet har derfor blitt en miks av ordrett transkripsjon til omformuleringer og forenklinger av meningsenheter. Etter hvert som prosjektet skred frem og antall transkriberinger ble gjennomført, var det også deler av intervjuene som ikke ble transkribert. Jeg besluttet at disse delene av intervjuet ikke hadde noen betydning som data for prosjektet, samtidig som jeg stadig oftere tok meg i å tenke tilbake på hva Kvale og Brinkmann (2009) uttrykket omkring temaet transkripsjon;

"Ved å forsømme transkripsjonsspørsmålene blir intervjuforskerens vei til helvete brolagt med transkripsjoner" (s. 186).

Jeg besluttet stadig hyppigere mot slutten av datainnsamlingen, å unnlate og transkribere sekvenser av intervjuene som ikke var av interesse for prosjektet. Etter 8 intervjuer hadde jeg likevel 131 sider med transkripsjonsutskrifter, og selv om intervjuene ble analysert og kodet fortløpende underveis, jmf Grounded theory, så kom likevel følelsen av kaos og uoversiktighet snikende.

4.5.2 Analyse

"Å *analysere* betyr å dele noe opp i biter eller elementer" (Kvale, et al., 2009, s. 201).

Å analysere en intervjutekst handler derfor om å plukke den fra hverandre og hente ut det som er av interesse for problemstillingen.

Valgt metode kommer her sentralt inn og setter rammer og premisser for hvordan dette skal, og eventuelt kan gjøres. I det videre vil jeg derfor redegjøre for hvordan analysen skal utføres i Grounded theory, for så å sette dette i sammenheng med mine studier.

Når datainnsamlingen starter, begynner også analyse prosessen (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). I etterkant av hvert intervju starter derfor prosessen med å transkribere, kode og analysere datamaterialet. Forskeren vil på denne måten avdekke nyanser og innhente nye ideer som han kan ta med seg inn i den videre datainnsamlingen. På denne måten fører analysen til at forskeren får muligheten til å utvikle og styre datainnsamlingen underveis i innsamlingsprosessen (Malterud, 2011). Hensikten med dette er også å skape et system som gir forskeren oversikt over relevant data i mengden av de store mengder data som ofte fremkommer av kvalitative intervju (Malterud, 2011).

Glaser og Strauss (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008), grunnleggerne av Grounded theory, beskriver to kodingsprosedyrer, åpen koding og selektiv koding. I ettertid har Strauss og Corbin lagt til axial koding, en kodingssekvens som blir omtalt som nyttig for nybegynnere da den korter ned spranget mellom de to hovedkodingsprosessene (ibid.).

4.5.2.1 Koding og kategorisering av data.

Åpen koding, også ofte omtalt som substantiv eller datastyrt koding, er den første kodingssekvensen etter at datamaterialet er transkribert. I denne fasen skal forskeren forsøke å være åpen til all data. Datamaterialet gjennomgås linje for linje eller avsnitt for avsnitt. Hvert enkelt fenomen eller hendelse av betydning tilegnes en kode som beskriver innholdet (Charmaz, 2006; Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Underveis sammenlignes koder slik at utsagn eller hendelser som har mye til felles, eller handler om det samme, gis samme kode. Datamaterialet brytes i denne prosessen ned i en hel mengde koder, og etter hvert bør derfor koder som har noe til felles samles i foreløpige kategorier (Charmaz, 2006; Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). I denne fasen er det samtidig viktig at forskeren likevel er åpen for nye koder, sammenligner disse med allerede eksisterende koder, går tilbake i tidligere data og sjekker, slik at eventuelt viktig data ikke går tapt (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008).

Når den første åpne kodingen er gjennomført, sitter som nevnt forskeren gjerne igjen med en hel mengde koder, og materialet kan virke temmelig uoversiktlig. Det er her den axiale kodeprosessen kommer til sin nytte for å "rydde opp" i datamaterialet og "skape oversikt" for den uerfarne forsker (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008).

Den axiale kodeprosessen består i å sammenligne de koder som er oppstått, finne likheter og se etter muligheter for å sammenfatte noen av kodene til felles koder. Denne prosessen kan sies å være et første skritt i retning å finne frem til en hovedkategori (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008).

Etter den axiale kodeprosessen skal datamaterialet være systematisert og bidra til å gi forskeren en nødvendig oversikt over sin empiri. Det er nå klart for å ta fatt på den siste fasen av å systematisere datamaterialet. Dette er den selektive koding prosessen, også omtalt som teoretisk eller fokusert koding. Målet her er å samle kodene til en hovedkategori som beskriver alt hva dette handler om (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008).

4.5.2.2 Selve analysen

Intervjuene ble analysert med den "constant comparative" metode og stegene til Glaser og Strauss med åpen-, axial- og selektiv koding. Noe som vil si at identifisert data hele veien

ble sammenholdt og sammenlignet med eksisterende data for å avdekke likheter og forskjeller (Malterud, 2011).

Under prosessen ble tanker og følelser omkring intervjuene og temaet nedskrevet, memoskriving. Alle intervjuer ble innen to dager etter intervjuet transkribert med påfølgende analyse. Dette arbeidet fremsto som viktig og sentralt for den videre datainnsamling. Som uerfaren forsker ga denne prosessen meg spillerom og tid til å bli bedre kjent med min egen rolle som intervjuer, avsløre ferdigheter og forbedringspotensial, samt avdekke elementer/temaer som jeg ønsket videre belyst i den påfølgende datainnsamling.

Etter transkribering av intervjuene gikk jeg gjennom tekstene. Alt som fremstod som relevant for å belyse problemstillingen ble markert og kodet. Jeg benyttet meg av datastyrt koding der i første omgang intervjuobjektene egne ord ble benyttet som koder. Etter hvert som antall koder økte, og mange av meningsenheter hadde samme betydning, ble kodene forsøkt sammenstilt, slik at meningsenheter med samme betydning fikk samme kode.

Etter hvert fremsto antall koder likevel som uhensiktsmessig mange, og et sterkt behov for ytterligere systematisering og komprimering av materialet følte påtrengende. Denne systematiseringen kom gjennom den axiale kodingen av det allerede kodete materialet.

"Vid *axial kodning* relateres kategorier till varandra" (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008, s. 110)

Koder ble sammenlignet og sjekket for likheter både i innhold, men også i forhold til den øvrige kontekst de fremkom av. "Makt" var en av kodene som fremkom etter den første åpne kodingen, og etter hvert som analysen og den åpne kodingen pågikk dukket det opp flere koder som kunne sies å omhandle det samme. Elgjakt handler om status, det ligger prestisje i å skyte en stor elgokse, osv. Ved å undersøke det kodete materialet nærmere, og sammenligne det opp mot hverandre, valgte jeg til slutt å omforme koden i den axiale prosessen slik at denne kunne omslutte mer data som likevel omhandlet det samme. Den nye koden ble dermed "makt, ære, prestisje og status", noe som bidro til å gjøre datamaterialet mer oversiktelig foran den videre analysen, gjennom at flere av kodene ble sammenslått.

Den selektive kodings prosessen handler om å trekke sammen datamaterialet og finne frem til noen kategorier som alt handler om (ibid.). Datamaterialet ble dermed på nytt gjennomgått, koder ble sett i sammenheng, kontekstene sammenholdt og vurdert opp mot

hverandre. Alle kodene ble i den selektive prosessen samlet sammen i totalt fire kategorier, som hver sier noe om hva elgjakt helsemessig betyr for elgjegerne. Disse kategoriene er; "elgjakt - fysisk aktivitet", "elgjakt - en sosial arena", "elgjakt - betydningsfullt" og "elgjakt - stress og bekymring". Hver enkelt av disse kategorier vil bli nærmere presentert i neste kapittel.

På neste side følger et lite utklipp av den åpne-, axiale- og selektive kodingsprosessen. Dette er med på å illustrere hvordan analyse prosessen bidro til å skape system og oversikt over relevant empiri i mengdene av data.

Tabell 4.1: Illustrasjon av den åpne-, axiale- og den selektive kodingsprosess

Meningsenhet/utsagn	Åpen kode	Axial kode	Selektiv kode
<p>I et helseaspekt? Størst betydning for meg? Ja det må nok være det at jeg har en aktivitet med det altså, det trur jeg nok har vært den største betydningen. At jeg er aktiv med den hobbyen, hele året rett og slett. (s.18)</p>	<p>Aktivitet hele året (trene hunder)</p>	<p>Elgjakt og elghund fører til regelmessig fysisk aktivitet i gjennom hele året.</p>	<p>Elgjakt - fysisk aktivitet.</p>
<p>I: I forhold til elgjakt da, ligger det litt prestisje og ære i elgjakt eller?</p> <p>R: Ja det gjør det, for mange. Men du kan si at for min egen del, til å begynne med, så var det litt prestisje for meg også. Jeg startet jo med hund ikke sant, og det var jo om å gjøre å prøve å lure innpå denne elgen og skyte den før den kom på post da, ikke sant. Og det gjorde jeg mange mange, ganger, og jeg fikk jo til og med denne bemerkningen at dem ikke behøvde å sitte på post fordi jeg skjøt elgen selv i alle fall, så det. Så det var det litt prestisje i, men siden så spiller det ingen rolle hvem som skyter elgen for meg altså. Det har ingen ting å bety.</p>	<p>Elgjakt er prestisje.</p>	<p>Makt, ære, prestisje og status.</p>	<p>Elgjakt - en sosial arena.</p>
<p>I: Sosialt også?</p> <p>R: Ja. Dette med skyting er jo sosialt. Sitte på skytterbanen og skravle. Også er det jo samtaleemne rundt omkring i arbeidssammenhenger. Jeg tror ikke det er mange matpausene det ikke blir snakket om elgjakt for å si det slik. (s.6)</p>	<p>Elgjakt som sosial katalysator</p>	<p>Elgjakt som sosial katalysator.</p>	<p>Elgjakt - en sosial arena.</p>

Tabellen nedenfor viser oversikten av koder og kategorier utviklet gjennom den axiale- og den selektive analyseprosessen.

Tabell 4.2: Koder og kategorier

Axial kode	Selektiv kode	Hovedkategori
Elgjakt gir fysisk aktivitet.	Elgjakt - fysisk aktivitet	Elgjakt - sosialt og nyttig
Elgjakt som motivasjon for fysisk aktivitet.		
Elgjakt og elghund fører til regelmessig fysisk aktivitet i gjennom hele året.		
Elgjakt er en sosial arena.	Elgjakt - en sosial arena	
Elgjakt som sosialt sveiseapparat.		
Elgjakt som sosial katalysator.		
Elgjakt som sosialt sveiseapparat over generasjoner.		
Makt, ære, prestisje og status.		
Identitet og livsstil		
Forutsigbarhet og trygghet		
Likestilling		
Elgjakt er samhandling		
Alkohol som hygge.		
Elgjakt gir opplevelser, glede og spenning.	Elgjakt - betydningsfullt	
Elgjakt gir utvikling og selvrealisering.		
Betydning/Mester svenn		
Kunnskap		
Elgjakt som nytte (Matauke, aktivitet....)		
Elgjakt gir valuta for pengene.		
Overskudd		
Stressreduering.		
Flow		
Frykt	Elgjakt - stress og bekymring	
Bekymringer		
Stress		
Dårlig samvittighet		
Elgjakt = Alkohol + seine kvelder		

4.5.3 Memoskriving

Underveis i studien er tanker, ideer, litteraturforslag og sitater blitt nedskrevet og lagret i egne tekstdokument. Gode ideer som har dukket opp, eller gode formuleringer som brått har stått klart foran meg, har vært som forsvunnet som dugg for solen når jeg endelig har fått satt meg ned for å omforme tankene til tekst. Jeg ble derfor etter hvert i prosessen nøye med til en hver tid å ha penn og papir tilgjengelig.

4.6 Vurdering av forskningens kvalitet

I en samfunnsvitenskapelig sammenheng finnes det flere veier til vitenskapelig kunnskap (Bryman, 2008; Kvale, et al., 2009; Malterud, 2011), og forskningens og kunnskapens kvalitet avhenger nettopp av hvilke metodiske valg forskeren foretar i arbeidet med å belyse en gitt problemstilling (Malterud, 2011). Hvordan forskeren dermed innhenter og håndterer kunnskapen er derfor med på å bestemme hvorvidt forskningen og kunnskapen holder vitenskapelige mål (Malterud, 2011). Hvilke begreper som skal og kan benyttes for å vurdere forskningens kvalitet strides tydeligvis de lærde om (Bryman, 2008; Kvale, et al., 2009; Malterud, 2011). Malterud (2011) har imidlertid utarbeidet en definisjon som går på tvers av metoder, og som alle i samfunnsvitenskapens tjeneste bør jobbe etter;

En kort definisjon av forskning på tvers av metodetradisjoner er at det handler om en systematisk og refleksiv prosess der kunnskapsutvikling kan etterprøves og deles, med en ambisjon om overførbarhet av funnene ut over den sammenheng der den enkelte studie ble gjennomført (s. 16).

Dette impliserer at forskeren underveis i arbeidet må redegjør for hvilke metodiske valg som blir besluttet, er tro mot sine valg, og tydelig gjøre rede for hvordan forskningen blir gjennomført.

Hvorvidt denne oppgave er gjennomført i henhold til samfunnsvitenskapelige kriterier, er det opp til andre å bedømme. Selv mener jeg å ha gjort godt rede for mine metodiske beslutninger og vært bevisst mine svakheter og styrker. Jeg har gjennomført datainnsamling og analyser i henhold til metodebeskrivelsene, og levert et sluttprodukt jeg selv mener står i stil til problemstillingen, belyst av studiens empiri.

Erfaringene jeg har tilegnet meg gjennom masterstudiet tilsier imidlertid at jeg nå står bedre rustet til å gjennomføre et tilsvarende eller lignende prosjekt.

4.7 Etiske vurderinger

Datainnsamlingen til oppgaven innebar intervju med båndopptak av aktuelle elgjegere, samt et enkelt spørreskjema hver enkelt jeger fylte ut i forkant av intervjuet. Dette medførte behandling av direkte personidentifiserende opplysninger i tillegg til indirekte personidentifiserende opplysninger som utdanning, sivilstand, bosted og økonomi. I forkant av prosjektoppstart ble det derfor sendt meldeskjema til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) for vurdering og godkjenning av prosjektet (vedlegg 1).

I forbindelse med forespørsel og gjennomføring av intervjuene ble det utformet et informasjonsskriv, som informerte respondentene omkring studiens formål, sammen med en samtykke erklæring (vedlegg 2). Respondentene fikk, i tillegg til muntlig informasjon, tid til å lese igjennom informasjonsskrivet og stille eventuelle spørsmål før samtykket om deltakelse ble besluttet.

All data er blitt behandlet konfidensielt. Transkriberinger er anonymisert, og lydfiler og personidentifiserende opplysninger, samt koblingsnøkkel, vil bli slettet umiddelbart ved prosjektets avslutning.

4.8 Skriveprosessen

Skriveprosessen og rapporteringen av datamaterialet omtaler Kvale (2009) som "den siste fase" (s. 117), der forskeren ofte preges av utmattelse. Noe Kvale (ibid.) forøvrig mener vil kunne føre til svake presentasjoner preget av lite struktur, og få eller ingen metodologisk og begrepsmessig analyse. For å forhindre at forskeren nettopp havner i denne utmattende situasjonen foreslår Kvale (ibid.); "...at forskeren gjennom alle stadiene i undersøkelsen tenker over hvilken historie han eller hun ønsker å formidle til leseren" (s. 277). Samtidig skal arbeidet med sluttrapporten fremstå som en kontinuerlig prosess i stadig utarbeidelse, og i takt med prosjektets fremdrift (ibid.). Denne arbeidsform vil forøvrig kunne sies å harmonere svært godt med Grounded theory som metode, der datainnsamling og analyse også skal foregå parallelt med hverandre (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Dette har for meg som forsker gitt tid og rom for skriftmessig utprøving av analyser og presentasjoner. Jeg har underveis i studien tillatt meg å gå frem og tilbake i materialet, løftet frem elementer jeg

har funnet interessante, analysert og forsøkt presentert dette, for så å eventuelt innhentet mer informasjon dersom dette har vært nødvendig. Skriveprosessen har således vært et viktig metodisk element i arbeidet med studien.

5. Elgjakt som helsekilde

I dette kapitelet vil jeg presentere og diskutere mine funn basert på prosjektets empiri. Men før presentasjonen synes jeg det er på sin plass å gjøre leser oppmerksom på at resultatene som fremkommer i dette kapitelet er basert på én persons arbeid gjennom et helt år. Malterud (2011) løfter nedenfor frem en problemstilling jeg synes enhver interessert leser skal dvele litt ved, og bringe med seg i den videre lesning.

Våre empiriske data er mer eller mindre vellykkete representasjoner av de fenomener vi skal studere, som filtreres systematisk gjennom alle samhandlings- og bearbeidingsledd. Som regel omsettes rådata til tekst før analysen, og transkripsjonsprosessen er også med på å omforme materialet og kunnskapsgrunnlaget.... Derfor skal vi ikke tro det er "autentiske fakta" vi holder i hånden, men vise den ydmykhet og de forbehold som følger av den håndteringen vi selv har utsatt kunnskapen for (Malterud, 2011, s. 71-72).

Disse linjer handler i all hovedsak om datamaterialets og forskningens kvalitet, og jeg oppfordrer leserne til å lese mer om nettopp dette under punkt 4.6 for en mer utfyllende redegjørelse og egenvurdering i forhold til hvordan dette er blitt håndtert i studien. De grundige metodebeskrivelsene under kapittel 4 er også med på å belyse forskningens kvalitet i denne studie.

Informantene har gjennom intervjuene beskrevet hva elgjakta har betydd og betyr for dem i en helsekontekst. Alle intervjuer startet med å snakke litt løst omkring helse som fenomen og begrep, og informantene fikk selv uttrykke hva de forbandt med begrepet helse.

Informantene hadde litt forskjellige synspunkter på hva de forbinder med helse og hva de legger i helsebegrepet. Dette samsvarer forøvrig med resultatene som fremkommer av studien "Helse på norsk" hvor det konkluderes med at helse er: "...preget av menneskets unikhhet og samfunnets mangfold, og dermed umulig å "artsbestemme"" (Fugelli & Ingstad, 2009, s. 417).

Alle informantene opplever imidlertid at elgjakt er en arena hvor de får delt sin interesse for jakt med likesinnede, og de trekker frem det sosiale aspektet ved elgjakta som det som er og har vært av helsemessig størst betydning. Empirien avdekker imidlertid at elgjakta handler

om noe langt mer enn bare jakt. Elgjakta inneholder blant annet ingredienser som sosialt fellesskap, samhandling, spenning, naturopplevelser, rekreasjon og fysisk aktivitet.

For å sikre struktur og oversikt i oppgaven er intervjumaterialet blitt avkodet inn i fire kategorier. Alle kategoriene omhandler samfunnet som en sosial arena der jegerne gjennom elgjakta opplever utvikling, selvrealisering og får tilfredsstilt noen av sine fysiologiske og psykologiske behov. "Elgjakt - sosialt og nyttig" er derfor blitt kjernekategori som samler all empiri, altså alt hva elgjakta dreier seg om. Resultatene kan illustreres i følgende modell:

Figur 5.1: Elgjakt - sosialt og nyttig

Figuren illustrerer elgjakta som felt, og alt hva elgjakt handler om. De fire kategoriene som fremkommer av studien fremstilles som likeverdige i figuren. I realiteten er det det sosiale aspektet ved elgjakta som fremkommer som den desidert største kategorien, noe som også gjenspeiler seg i hovedkategorien "sosialt og nyttig". "Elgjakt - en sosial arena" er derfor det som har blitt tillagt mest oppmerksomhet og det som har fått mest plass i oppgaven. Dette

samsvarer også med respondentenes egne meninger omkring hva som er av størst helsemessig betydning ved elgjakta, sett i en helsekontekst. Alle svarer at det er det sosiale som har størst betydning.

Ved å sammenstille resultatene fra denne studien opp mot folkehelse teori, finner en at elgjakt som aktivitet inneholder en rekke av de samme variabler som beskrives som påvirkningsfaktorer for helsa. Jeg har forøvrig sett meg nødt til å foreta et utvalg av empiriens innhold og på bakgrunn av dette gjort mine prioriteringer. Andre i samme situasjon ville kanskje prioritert annerledes. Jeg mener imidlertid jeg har fått løftet frem det mest sentrale i arbeidet med å belyse oppgavens problemstilling. Resultatene vil i det videre bli presentert under kategoriene; Elgjakt - fysisk aktivitet, Elgjakt - en sosial arena, Elgjakt - betydningsfullt og Elgjakt - stress og bekymring. Til slutt oppsummeres alt under elgjakt - sosialt og nyttig.

Respondentene blir under presentasjonen sitert, der transkriberte intervjuutsagn fremkommer i presentasjonen for å underbygge og illustrere resultatene som fremkommer av empirien. For å skille mellom de ulike respondentene er de navngitt gjennom nummer **R1 - R8**. Hvilket nummer den enkelte respondent har fått er tilfeldig.

5.1 Elgjakt - fysisk aktivitet

Alle informantene trekker frem det fysiske aspektet ved elgjakt som et element i forhold til hva elgjakt bidrar med i en helsesammenheng. Hvor stor betydning elgjakta har av fysisk karakter varierer, og virker til å ha en sammenheng med hvilken rolle jegeren innehar i sitt eget jaktlag. Hundeføreren uttrykker at elgjakta gir mye fysisk aktivitet og mosjon i løpet av elgjakta gjennom daglig mange timer i skogen på vandring etter elg i variert terreng. I tillegg tilskriver hundeføreren også aspektet med forberedelser og trening av hund gjennom hele året som svært betydningsfullt for det totale, fysiske aktivitetsnivå.

R2: "Elgjakta holder meg litt i trim hele året egentlig. I og med at jeg driv med hunder, så har jeg nok i gjennomsnitt 1 times gange hver dag, året rundt"

Forskning viser at jevnlig fysisk aktivitet er viktig for å opprettholde en god helse. Fysisk inaktivitet viser seg å være en av de viktigste risikofaktorene for utviklingen av en rekke

folkesykdommer (Global Advocacy Council for Physical Activity, 2010). Daglig fysisk aktivitet er derfor ansett som svært viktig for å opprettholde både en god fysisk og psykisk helse (Martinsen, 2011). Fysisk aktivitet er også ansett som svært virkningsfullt i behandling av en rekke fysiske og psykiske lidelser (ibid.).

Gjennom utviklingen av industrien de siste tiårene har det fysiske aktivitetsnivået på arbeidsplassene i Norge blitt betydelig redusert. Siden de fleste i dag besitter et arbeid hvor kroppen forholdes mye i ro eller kun er i lett aktivitet, har fritiden en stor betydning for menneskets totale fysiske aktivitetsnivå. Dette gjelder da særlig i forhold til aktiviteter med moderat og høy intensitet (Folkehelseinstituttet, s.a.).

Nyere forskning viser at det fysiske aktivitetsnivå blant befolkningen varierer, hvorpå menneskenes utdannelsesnivå tenderer å påvirke de sosiale klassenes aktivitetsnivå (Helsedirektoratet, 2011b). Høyskoleutdannende har generelt et høyere aktivitetsnivå enn mennesker med kun grunnskoleutdannelse (Helsedirektoratet, 2010). Dette kommer til uttrykk gjennom at høyskoleutdannede selvrappporterer en bedre helse, og har en dokumentert bedre helse registrert i form av lavere sykkelighet og høyere levealder (Folkehelseinstituttet, 2012b). Utdannelsesnivået til utvalget av elgjegere i denne studien varierer, noe som forøvrig har vært tilsiktet. På bakgrunn av studiens empiri er det likevel ikke mulig å si noe omkring respondentenes aktivitetsvaner i forhold til utdanning og sosioøkonomisk status. Dette har heller ikke vært et mål i seg selv, men kunne fremstått som et lite poeng dersom studiens empiri således hadde samsvart med teori og tidligere forskning.

Elgjakt bidrar til fysisk aktivitet. At den også fremstår som en selvstendig motivasjonsfaktor i forhold til å opprettholde og øke jegerens fysiske kapasitet i forkant av jakta, blir av respondentene tillagt oppmerksomhet og anses som sentralt i betydning av elgjegerens motivasjon for å bedre sin fysiske kapasitet.

R3: I: Er det flere elementer ved elgjakta som bidrar til at du har ei god helse?

R: Ja det er dette her med at du er oppe tidlig om morgenen, kommer deg ut, får frisk luft og vi på vårt terreng går veldig mye. Du blir på en måte mer fysisk aktiv, i alle fall på det terrenget vi har da. Vi må gå altså.

I: Det at dere har et terreng som innebærer at dere må gå mye, hva gjør det med deg?

R: Ja du blir jo i bedre fysisk form, rett og slett.

I: Gjør det at du forbereder deg litt ekstra i og med at du vett at det blir fysisk krevende?

R: Ja det prøver jeg. Jeg prøver å både sykle, jogge og å gå meg noen turer i god tid før jakta slik at jeg ikke starter helt på scratch når jakta starter. Jeg prøver å trimme litt.

I: Er det målbevisst med tanke på at du skal på elgjakt?

R: Ja det er det. Fordi jeg vet hva jeg går til når jeg kommer til det terrenget som vi har. Det er myr og atter myr altså, og det er tungt. Kommer du dit uten å være litt forberedt så blir det tungt og slitsomt, og da vil det fort bli mange negative opplevelser ved å være på det terrenget.

Jeg vil ikke i det videre utdype motivasjonsteori, men nøyer meg med å fastslå at motivasjon som fenomen fremstår som sentralt i betydning av gjennomføring og prestasjon, og at teorien ofte skiller mellom en ytre- og indre motivasjon (Wormnes & Manger, 2005).

Motivasjonsmessig synes det imidlertid som om de fysiske forberedelsene til elgjakta inneholder elementer av både en indre- og en ytre motivasjonsmessig karakter.

De fysiske forberedelsene er motivasjonsmessig av en ytre karakter da jegeren ikke ser på selve aktiviteten som belønning, men derimot har et mål som ligger utenfor (ibid.). Nemlig å prestere bedre under selve jakta og sikre egne gode opplevelser gjennom fysiske prestasjoner. For andre igjen virker det imidlertid som om de fysiske forberedelsene er av en indre motivasjonsmessig karakter. For eksempel hundemannen som gjennom daglige turer med hundene øker og vedlikeholder sin fysiske kapasitet gjennom en aktivitet som i seg selv gir jegeren glede og mening. Aktiviteten i seg selv er tilstrekkelig nok belønning (ibid.).

Uavhengig av indre- eller ytre motivasjon, synes imidlertid elgjakta å motivere jegerne til fysisk aktivitet, enten det måtte være gjennom fysiske forberedelser til jakta eller jakta som aktivitet i seg selv. Elgjakt motiverer jegerne til fysisk aktivitet, og elgjakt fører til fysisk aktivitet. Studien avdekker imidlertid at elgjakta som fysisk aktivitetskilde er mest fremtredende og av størst betydning for jegerne som også uttrykker den sterke interesse og lidenskap for jakta. Jegerens indre motivasjon fremstår derfor som sentral i betydning av det totale fysiske utbyttet elgjakta kan bidra med i en helsekontekst.

Helsedirektoratet (2011a) anbefaler 30 minutters daglig fysisk aktivitet for voksne mennesker. Elgjakt som interesse og aktivitet kan derfor for enkelte sies å bidra til å oppfylle denne anbefaling, mens den for andre bidrar til å oppfylle helsedirektoratets anbefalinger i perioder av året. Okstad (1994) bekreftet også elgjaktas betydning som aktivitetskilde for elgjegerne gjennom sin studie "Er jakt en forebyggende helsefaktor for eldre og middelaldrende menn i bygde Norge", hvor han konkluderte med at elgjakta er å anse som en aktivitet som gir et verdifullt og betydelig bidrag til jegerens fysiske treningstilstand. Okstad (ibid.) konkluderte forøvrig med at det var elgjaktens sosiale bidrag som fremkom som det mest interessante ved elgjakta som aktivitet. Dette stemmer godt overens med min egen empiri og vil bli utdypet i det påfølgende.

5.2 Elgjakt - en sosial arena

At elgjakta, langt utover den aktuelle tidsperiode og sosiale arena den foregår i og på, også kan sies å ha stor betydning for jegerne og deres omgivelser, fremkommer av denne studie.

I konteksten elgjakt som helsekilde, uttrykker respondentene elementer som å føle tilhørighet og å dele en interesse med likesinnede. Dette er elementer som også er inkludert i definisjoner av livskvalitet som begrep (Næss, 2001). Næss (ibid.) beskriver livskvalitet som psykisk velvære, noe som forøvrig gjør at vi kan knytte begrepet livskvalitet direkte inn under WHO's helsedefinisjon (World Health Organization, 2003). Livskvalitet beskrives forøvrig som noe bredere enn helse (Fugelli & Ingstad, 2009). Der helse fokuserer på biologiske særtrekk, fokuserer livskvalitet i større grad på menneskets bevisste kognitive og affektive opplevelser (ibid.). Livskvalitet fokuserer dermed i større grad på menneskets selvopplevde helse, en tilstand hos den enkelte person, der god livskvalitet er; "...forbundet med en følelse av å ha det godt, å ha en grunnstemning av glede" (ibid., s. 105).

Å føle tilhørighet og dele en interesse med likesinnede ble spesielt av kvinnene fremtrukket som viktig i forhold til deres glede ved, og ønske om å delta i elgjakta. Begge de kvinnelige intervjuobjektene uttrykket at deres interesse for jakt og våpen forøvrig var noe de delte med flest menn, og at jakt er en interesse som fortsatt er lite utbredt blant deres daglige omgangskrets av samme kjønn. Elgjakt som arena blir dermed et sted hvor kvinnene får utløp for sin interesse for jakt og derigjennom får gitt uttrykk for sin identitet, uten at noen

synes det er merkelig eller rart at de tar del i en aktivitet som tradisjonelt har vært forbeholdt menn (Aagedal, 1999).

R5: I: Dersom du skal trekke frem det som har hatt størst betydning ved elgjakta for deg i en helsekontekst, hva har det vært?

R: Det har vel vært det sosiale om jeg kan si det. Det er det du gleder deg mest til altså. Ja! Du kommer sammen med folk som har samme interesse som deg hvor du kan snakke om jakt uten at noen ser rart på deg.

Som sosial arena er elgjakt viktig for alle de intervjuede. Uavhengig av hvilken rolle jegerne har under selve jakta, synes det som om elgjakta er et av de årlige store sosiale og opplevelsesmessige høydepunkt som hver enkelt jeger og lag bruker mye tid på å forberede. Elgjaktlagene møtes for å rydde postlinjer, sette ut saltsteiner, bygge jakttårn og utføre forskjellige forberedelser som skal bidra til å forenkle selve jaktutøvelsen og/eller gi økt suksess. Disse forberedelsene uttrykker informantene at de synes er meningsfulle, spennende og sosiale gjennom at jaktlagene også utenom selve jakta får et påskudd til å treffes og ha det hyggelig sammen.

R1: "Vi har noen sammenkomster gjennom året. Med blant annet elgfester hvert år. Vi er innpå terrenget noen turer på sommeren og forbereder høsten litt. Rydder litt poster og forskjellig. Og det er trivelige turer."

I sosiale sammenhenger er elgjakt også blitt oppfattet som noe eksotisk og spennende. Den ene kvinnelige respondenten uttrykker at elgjakt i noen sammenhenger kan sies å ha fremstått som en sosial katalysator for henne, da hennes interesse og erfaring med elgjakt har vekket interesse og nysgjerrighet omkring henne som person i sammenkomster med nye fremmede mennesker.

R7: R: Ja. Folk har gjerne blitt litt sjokket, og lurt veldig. Så jakt har også veldig fort blitt samtale emne, og blitt et samtaleemne videre fremover på grunn av at det er noe de ikke har hatt noe kunnskap om eller at det har vært noe felles da.

I: Har elgjakta slikt sett i sosiale sammenhenger gitt deg et fortrinn, gjennom at du på en måte har kunnet dratt frem det som et tema og vekket interessen for en samtale blant både jegere og ikke jegere?

R: Ja. Som grobunn for en samtale. Så fort du sier at du jakter og har skutt elg så blir det en helt ny interesse for deg som person, virker det som... "Dæven, jakter du?" Det blir liksom litt slik. "Få høre!". Dem blir interessert i historier, interessert i hva det går ut på og, ja.. "Tok du kniven og liksom flådde den og?" (latter). Det er litt interessant, sjå den interessen. Slik er det i byen, mens det her er litt mer sånn; "Å, du er med på jakt ja".

Informanten uttrykker at elgjakt i sosiale sammenhenger har blitt samtaleemne og gitt henne økt status og anerkjennelse i kontekster der nye relasjoner skal etableres. Dette kan kanskje tilskrives oppfattelsen om at jakt og elgjakt er noe maskulint, og at det i kontrast til kjønnsrollemønsteret fortsatt kanskje oppfattes som noe uvanlig blant folk flest at en kvinne tar del i denne type maskuline aktivitet, med innhold av våpen, blod og drap (Aagedal, 1999). Et annet aspekt er at elgjakt og jakt generelt, sett i lys av befolkningen som helhet, kun utøves av et fåtall (Statistisk Sentralbyrå, 2012d), og at elgjakt som kultur og tradisjon derfor vekker interesse på bakgrunn av manglende kunnskap i befolkningen forøvrig. I en sosial kontekst vil denne interessen og nysgjerrigheten omkring hennes vesen kunne føre til økt selvhevdelse. Kvinnen vil kunne føle seg betydningsfull i kraft av å fortelle og dele av sin kunnskap omkring jakt og natur, og i en sosiologisk sammenheng ville den franske sosiologen Pierre Bourdieu omtalt elgjakta og kvinnes kunnskaper omkring elgjakt som en del av hennes habitus (Wilken & Andreassen, 2008). Hun har gjennom deltakelse i elgjakt ervervet seg kunnskap som hun i andre sosiale kontekster kan omsette til ny og frisk kapital. For eksempel kulturell kapital, som medfører økt status, makt og ære, og som igjen kan omsettes til sosial kapital (Bourdieu, Østerberg, Prieur, Barth, & Barth, 1995; Wilken & Andreassen, 2008). Alle elementene er i økt grad av positiv betydning i relasjon til helse (Fugelli & Ingstad, 2009).

Elgjakt som en sosial arena er å anse som en positiv helsekilde for kvinnelige elgjegere i relasjon til identitet og samhandling med likesinnede omkring en felles aktivitet. Tradisjonelt har elgjakt forøvrig vært et mannsdominerende miljø, og kanskje ikke alle har vært like begeistret for kvinnenenes økende deltakelse i elgjakta. At kvinnenenes inntreden og deltakelse i elgjakta forøvrig anses å være av positiv karakter, fremkommer av denne studie:

R2: ... nå har vi jo etter hvert fått en del damer inn i disse laga og da. Det er litt alright, rett og slett. Det blir et annet miljø, i koia egentlig. Det gjør det, og jeg synes det er veldig alright.... Dem har mye bra å tilføre et jaktlag, egentlig. Absolutt. Og dem er veldig interesserte, dem er veldig nøye på det dem gjør.

Respondenten uttrykker videre at det sosiale miljøet med damer tilstede under jakta oppleves som mer trivelig, og at stemningen og humøret i laget er blitt bedre. Dette begrunner respondenten med at han, etter at damene kom inn i jaktlaget, opplever at alle i større grad tar mer ansvar og deltar på alle prosesser underveis i jakta. Dette være seg slakting, rydding av koia eller matlaging. Et annet positivt element respondenten løfter frem ved kvinner på elgjakt, er deres moral. Respondenten hevder at kvinner er mer nøye i jaktsituasjonene, noe som fører til færre skadeskytinger og ettersøk, med påfølgende dårlig stemning og humør dersom dyret ikke gjenfinnes. Løfter vi da ut trivsel og humør som faktorer, og setter disse inn i Per Fugelis "sosialmedisinske ligning", er det ingen vei utenom konklusjonen om at kvinner er å anse som en positiv helsekilde i elgjaktsammenheng. Kanskje også for elgen?

I et folkehelseperspektiv vies de sosioøkonomiske forskjellene innad i befolkningsgrupper oppmerksomhet med henblikk på helsetilstand (Earle, 2007; Rognerud, Strand, & Næss, 2007). Mennesker med høy sosioøkonomisk status har en høyere levealder enn lavere klasser, noe som begrunnes med muligheten til høyere levekår grunnet inntekt, men også utdannelsesnivå og kunnskap blir lagt til grunn som årsaksforklaringer på helseforskjellene (Earle, 2007; Rognerud, et al., 2007). Levealder benyttes som et parameter på helse (Earle, 2007), men den forteller nødvendigvis ikke noe om hvorvidt befolkningen opplever sin egen helse som god eller dårlig (Fugelli & Ingstad, 2009). Fugeli og Ingstad (ibid.) presenterer imidlertid helse som umulig å "artsbestemme", og noe som varierer i takt med menneskets unikhet og samfunnets mangfold. Med dette mener de at opplevelsen av å ha en god helse ikke nødvendigvis samsvarer med medisinske definisjoner av god helse, men at opplevelsen av god helse derimot eksisterer blant alle samfunnslag uavhengig av alder, kjønn, utdanning, arbeid eller fysiske og psykiske forutsetninger (ibid.).

Erfaring, kunnskap og formidling av kunnskap i sosiale sammenhenger vil kunne føre til økt status, makt og ære, og slikt sett innvirke på individets selvfølelse og psykiske velbefinnende i kraft av å føle seg verdsatt og betydningsfull (Martinsen, 2011; Wormnes & Manger, 2005). Kunnskapen trenger nødvendigvis ikke være tilegnet gjennom høyskole og

universitet, men det kan like gjerne være en kunnskap tilegnet gjennom erfaring og praksis. Elgjakt kan derfor være å anse som en arena som gir bygdas folk anledning til å uttrykke og fremvise en kunnskap omkring jakt, som på lik linje med utdanning og arbeid i samfunnet forøvrig, gir status, makt og ære (Bourdieu, et al., 1995; Wilken & Andreassen, 2008)

R5: I: Men er det noen form for forskjell på de innad i jaktlaget i forhold til å besitte makt, autoritet eller kall det gjerne ære, status?

R: Ja, på en måte ja, men nei. Altså de som har jaktet i mange år får gjerne litt status på grunn av at de har mye erfaring da, ikke på grunn av jobb og den slags, i hvert fall ikke slik jeg oppfatter det, men på grunn av erfaring. Slik som nå i høst så jaktet vi sammen med en ny kar. Jeg har aldri kjent han tidligere, men han har jaktet utrolig mye og kan utrolig mye. Min sønn nærmest satt på han konstant for å suge til seg kunnskap. De som har mye erfaring, og som deler med de som ikke har så mye erfaring, er det jo artig å høre på. Det er jo artig å få høre det fra noen andre enn fra din egen far.

I: Og da er det uvilkårlig hvorvidt du er direktør eller renholdsarbeider?

R: Ja helt klart.

Informanten uttrykker at kunnskap er verdifullt og betydningsfullt i relasjon til status, makt og ære innenfor elgjakt som felt. Hvilken sosial klasse, utdanning eller arbeidssituasjon du forøvrig besitter, spiller heller ingen rolle i følge informantene;

R7: R: Dine roller forøvrig i løpet av året viskes ut når du kommer på elgjakt. Alle er likestilte og må jobbe sammen i et lag for å få skutt elgen. Du har jo ei kvote du skal fylle, og du må jo samarbeide for å fylle denne. Også er du veldig heldig om det er du selv som får skyte. Så det blir på en måte i et fellesskap, men aleine (Latter).

I: Så det er altså slik du føler det? Elgjakt utøves i et fellesskap, men dog aleine?

R: Ja. (latter)

Mestring av elgjaktas spill gir anerkjennelse og ære til jegeren, noe som igjen bidrar til økt selvfølelse og selvhevdelse (Wormnes & Manger, 2005). Det motsatte gjenspeiler seg forøvrig også i elgjakta som sosialt felt;

R5: Og han direktøren som var med oss i så mange år, han var slett ingen storjeger og var fullstendig inneforstått med det. Han var med på lik linje med alle oss andre og han var med på grunn av det sosiale og fordi han trivdes så godt sammen med oss andre.

I: Så elgjakta kan kanskje sies å bryte ned de sosioøkonomiske klasseskillene som til daglig eksisterer i samfunnet da?

R: Ja, i hvert fall der jeg har vært med. Men når jeg var yngre så hadde laget mitt med seg noen gjestejegere gjennom skogeieren de første dagene av jakta, og der var det med noen høye herrer da.

I: Hvordan ble de oppfattet?

R: Nei til dels meget spesielle. De visste hvilke stillinger de hadde og noen av dem utnyttet det til det fulle. Andre var helt som oss andre, men noen var veldig stive og fine. Og ville gjerne bli oppvartet deretter.

I: På hvilken måte da?

R: Nei at det skulle legges tilrette for dem. F.eks var det en som var nødt om å ha kontakt med kontoret, og dette var da før mobilens tid, så da måtte vi få tak på ei sånn kjempekasse av en mobil med antenne. På den andre siden så var det litt artig for oss vanlige å se på disse karene, for i skogen hadde de ikke sin forse for å si det sånn. Der var det mange som gjorde seg best på asfalt og som omtrent ikke klarte å ta seg til skogs.

I: Hvordan opplevde dere det og hvordan påvirket det dere.

R: Nei vi måtte ta hensyn og vente eller gå sakte når vi skulle forflytte oss. Ikke noe mer enn det egentlig. Men det har og vært mange som har vært veldig koselige.

I: Men det er et interessant aspekt dette her med at de typene har blitt oppfattet som en type arrogante "besser-wissere" som tror de er noe mer verdt enn de øvrige, men når alt kommer til alt så snus det hele litt på hodet når du kommer til skogs.

R: Ja det gjør det skjønner du. Vi hadde med en kar fra Trysil i denne perioden de her "toppene" var med å jakte. En av de store karene hadde vært og jaktet løve og forøvrig ellers vært over hele verden på jakt. Også skjøt han en elg. Og det hadde blitt sagt at så lenge disse gjestejegerne var med så skulle det kun være lagetets faste medlemmer som skulle ta seg av utvomming av elgen. Uansett, når vi da kom bort til elgen så hadde denne "toppen" hogget kniven i magen på elgen og skåret tvers over magen på to steder. Det var det han hadde gjort (latter), og da vart det litt sirkus. Da vart han Trysil karen litt arg. Nei han hadde jo kvelden i forveien fortalt at han hadde vært i Afrika og skutt løve og ellers at han var en skikkelig stor jeger da, men hvor stor jeger han egentlig var da, det lurte vi litt på i etterkant.

Elgjakt som felt inkluderer alle sosiale samfunnslag til felles aktivitet, og de sosioøkonomiske forskjellene kan nok i noen sammenhenger også kunne sies å opprettholdes i forbindelse med elgjakt. Dette kommer først og fremst til uttrykk når det gjelder å skaffe seg tilgang til jaktområder, da tilbydere av jakt naturlig nok er interessert i best mulig avkastning på sine produkter (Hompeland, 1999). Men i noen sammenhenger, som beskrevet ovenfor, kan det også synes som om elgjakta bidrar til å heve den vante elgjegers selvfølelse i forhold til samfunnets øvrige "maktelite". Begrepet mestring fremstår i denne sammenheng som sentralt, og betydningen av å mestre er en sentral faktor i forhold til menneskets selvfølelse og selvhevdelse i samfunnet (Wormnes & Manger, 2005). I en helsesammenheng avdekker studien at elgjakta styrker den generelle elgjegers selvfølelse og selvhevdelse. Opplevelser, som beskrevet ovenfor, vil kunne være med på å oppveie for den opplevde klasse- og maktforskjell som eksisterer mellom de sosioøkonomiske klassene i samfunnet forøvrig. "Bygdas elgjeger" opplever seg selv som ferdighetsmessig og kunnskapsmessig overlegen sositeten i en elgjaktsammenheng. På samme måte vil trolig bygdas elgjeger også i mange sammenhenger oppleve anerkjennelse og tilegnelse av økt makt og ære gjennom prestasjoner og kunnskapsbesittelse omkring elgjakta. Dette aspektet belyses også av Ånund Brottveit i hans beskrivelser av elgjakt som kulturell arena (Brottveit, 1999). Aagedal (1999) benevner elgjakta og kunnskapen omkring elgjakt, som en implisitt og en kroppslig kunnskap nedfelt på bygda og i skogen gjennom praksis. Elgjakt og villmarkskunnskap har dermed i et historisk perspektiv gitt bygdas menn muligheten til å omsette deres "overlevelseskunnskaper" til en høyt verdsatt kulturell kapital (ibid.).

Elgjakt i et økonomisk perspektiv genererer store inntekter til grunneiere gjennom utleie av jaktrettigheter og salg av elgkjøtt (Haagenrud & Løken, 1995). Elgjakt og reduksjon av

elgstammen gjennom jakt, er også dokumenterte effektive tiltak for å redusere beiteskader på skog, og bidrar til å opprettholde skogsdriftnæringen (Hjeljord, 1993). Den jobben som utføres av jegerne og de ressurser som jegeren bruker på elgjakt, kan derfor også sies å være av betydning for rettighetshavere og grunneiere i bygde-Norge. Elgjakt fører til verdiskapning på landsbygda, og for den enkelte rettighetshaver. For jegere flest, som ikke sitter på rettighetene til elgjakt, vil imidlertid den økte kapitaliseringen av elgjakta kunne være av negativ karakter. Jaktprisene er stadig en gjenganger i diskusjoner (Aagedal, 1999), og for jegere med lav sosioøkonomisk status (lav inntekt) nærmer vi oss trolig en smertegrense hva angår kostnader i forbindelse med utøvelse av elgjakt. Blir kostnadene for høye vil nok mange jegere kunne bli ekskludert fra elgjakta av rent økonomiske årsaker. Dersom en da sammenstiller dette med elgjaktas helsemessige betydning for enkelte mennesker, er det ikke vanskelig å forutse at dette vil kunne medføre negative helsemessige konsekvenser for jegerne dette måtte gjelde.

"Elgen bind bygdefolk saman og gjer det meir spennande og meiningsfylt for mange å bu i bygda og ha tilknytning til bygda" (Aagedal, 1999, s. 43).

Elgjakt har en sterk posisjon på landsbygda og fremstår også som svært sentral i relasjon til sosial tilhørighet, makt, ære og status (Aagedal, 1999; Rysstad & Gåsdaal, 1999). En av respondentene beskriver at elgjakta gjennom minner og opplevelser skaper grunnlag for mange samtaler mellom arbeidskollegaer ute på arbeidsplassen gjennom hele året. Han uttrykker også at svært mange i hans omgangskrets er elgjegere og at elgjakt, som beskrevet ovenfor, står svært sentralt og er av stor betydning i en sosial kontekst.

R8: "Du vett liksom ikke helt hva du snakker om når du ikke driver med elgjakt, og en merker jo fort på de som ikke driver med jakt, at når de skal være med i samtalen så faller de fort litt utenfor."

I enhver sosiologisk sammenheng utkjempes det en kamp i feltet mellom agentene om ulike former for kapital (Bourdieu, et al., 1995; Wilken & Andreassen, 2008), og det er nettopp det alt handler om. For å ta del i feltet og utkjempes kamper om ulike former for kapital er det helt avgjørende å ha kjennskap til feltets doxa (Bourdieu, et al., 1995; Wilken & Andreassen, 2008). En som ikke jakter elg vil naturlig nok heller ikke kjenne til feltets uuttalte og udiskutable premisser som agentene i feltet handler i forhold til, og vil således heller ikke evne å ta del i diskusjoner og samtaler uten å trå utenfor feltets doxa, miste troverdighet og

interesse, makt og ære (Wilken & Andreassen, 2008). For gjestejegeren som deltok i jaktlaget og som påberopte seg å være en skikkelig storjeger, kommer det tydelig frem at jegeren ikke kjente til elgjaktens udiskutable og uttalte premisser. I denne sammenheng handlet det om å adlyde beskjeder gitt av jaktleder, noe som gjorde at jegeren selv tok initiativ til å veide ut dyret. Agentens manglende kunnskap om hvorledes dette skulle gjennomføres, førte til ødeleggelse fremfor nytte. Bourdieu ville sosiologisk forklart dette med jegerens habitus (Bourdieu, et al., 1995; Wilken & Andreassen, 2008). Gjestejegerens habitus samsvarte ikke med elgjaktens og de øvrige jegernes forventninger og krav om besittelse av sosial og kulturell kapital, og jegeren handlet derfor heller ikke i samsvar med feltets doxa. Dette førte til at jegeren blant de øvrige agentene i feltet mistet både makt og ære.

Elgjakt er både en sosial katalysator og fungerer som et sosialt sveiseapparat. Et interessant karaktertrekk er likevel at elgjakt samler mennesker fra alle samfunnslag og i alle aldre til felles aktivitet omkring en felles interesse. Elgjakt knytter ikke bare relasjoner mellom jevnaldrende, men den knytter relasjoner på tvers av generasjoner omkring et fellesskap, og en sosial happening, som deltakerne legger tilrette for at den enkelte skal få mulighet til å delta i så lenge det er fysisk mulig.

R7: Også er det noe med fellesskapet der, helsa begynner å skranke for noen og spesielt en har store problemer, men han er likevel fortsatt med på laget fordi det er så mye verdt for han. Og da å se hvordan de andre på laget tilrettelegger for ham for å få ham med, det er fint. De finner alternative poster, bygger kasser og bærer krykker, og alt som er da. Utrolig bra fellesskap.

Jegerne avsetter frivillig tid til å anpasse jakta, slik at jegere med svekkede fysiske forutsetninger skal kunne få ta del i fellesskapet på lik linje med øvrige deltakere. Dette kan sies å stride mot prinsippene om effektivisering og en mest mulig effektiv og ressursbesparende jakt, men derimot er det med på å understreke det sosiale aspektet ved jakta. Hvilken betydning elgjakta har for jegeren som det ble tilrettelagt for, kan vi bare anta. Det er trolig ikke kjøttutbyttet denne jegeren opplever som det viktigste, men derimot gleden ved å få mulighet til å delta på lik linje med de andre, og å føle seg betydningsfull i en

samhandling om et fellesskap. Brottveit (1999) trekker også frem det sosiale som det mest sentrale elgjakta handler om.

Det som står på spill for den enkelte, er ikke det konkrete utbyttet, men relasjonene til de andre. Løfter en blikket lite grann, vil en også ane at de mange små spillene inngår i et større.... Det som står på spill for bygda som kollektiv, er ikke først og fremst den næringsmessige gevinsten, men de mange sosiale forbindelsene elgjakta skaper (Brottveit, 1999, s. 83).

Budskapet i dette indikerer at elgjakta i en sosial sammenheng er svært viktig for bygdesamfunnet, og langt viktigere enn de økonomiske gevinstene. En av Norges fremste fagformidlere innen helse, Jon Gunnar Mæland, beskriver forøvrig det sosiale aspektets betydning for helsen slik;

"Helsens sosial avtrykk (sosial funksjonsevne) er kanskje det viktigste helseaspektet for både enkeltindividet og samfunnet. Selv sterke plager og store funksjonsvansker kan utholdes om man opplever å fungere sosialt" (Mæland, 2009, s. 100).

At elgjakta også for fremtiden forvaltes som en ressurs tilgjengelig for alle sosiale klasser, vil være viktig og avgjørende for bygda, kanskje spesielt i en helsekontekst. På bakgrunn av dette problematiserer Andreas Hompeland (1999) det han kaller for kapitalisering av elgen og en kommersialisering av elgjakta.

Eg trur dette er eit farlig feilsteg når ei anna side av norsk lokalsamfunnspolitikk er å prøve å finna opp nye møteplassar i bygdene etter mjølkerampa forsvann, slik at folk har stader og høve til å ha noko med kvarandre å gjera. For ikkje å snakka om bekymringar for bøndenes einsemd (ibid., s. 187).

Hompeland (ibid.) utdyper videre de negative sidene ved kapitalisering av elgjakta, og uttrykker dette med sterke ord som blasfemi og prostitusjon; "... for prostitusjon er som kjent å sette prislapp på kjærleiken" (s. 188).

Elgjakt står sterkt på bygda, og noen av respondentene uttrykker og utviser en holdning som har ført til at jeg har trukket paralleller i retning mot religioner. Noen av jegerne kan også nærmest sies å ha et holistisk syn på elgjakta i relasjon til tilværelsen, og jeg er fristet til å hevde at et fravær av elgjakt for bygdas jegere vil kunne skape helsemessige konsekvenser langt utover hva vi på forhånd kan forestille oss.

5.3 Elgjakt - betydningsfullt

R6: Sola skinte, men opp i mot Sølen var det overskyet og en veldig mørk himmel. Også var det noen kraggete furuer i kanten på ei myr der, og der kom det tolv tiurer som slo seg inn i de kraggfuruene. Ja det er altså noe av det fineste bildet jeg har sett trur jeg. Rett i mot Sølen så du de sorte tiurene sette seg i furuene like ovenfor oss. Fy fanken det var fint.

Informanten beskriver her en opplevelse han hadde i forbindelse med en jaktprøve han gikk for mange år siden. Opplevelsene og minnene han gjennom et langt liv som aktiv elgjeger og jaktprøve dommer sitter igjen med, beskriver mannen som noe av det mest betydningsfulle og viktigste for ham i en helsekontekst. Minner og opplevelser han nå kan dele og mimre tilbake på sammen med sine barn, kone og venner betyr mye.

R6: Ja det og veldig mye morosamme hendelser og, ja ikke minst det som har hendt under selve elgjakta her da. Det har jaggu skjedd mye rart (Latter).... Det og likeledes det at mine barn har fått samme interessen. Det blir mye jaktprat da egentlig, men også mye minner som dukker opp igjen, og som vi kan snakke om. Nå har min sønn også vært med i så mange år, så da er det mange minner som dukker opp igjen og skaper mye moro.

Informanten har innsett at han ikke lenger har forutsetninger for å være like aktiv på jakt som han var tidligere. Derfor er nettopp dette med opplevelser og minner, noe som bidrar til å skape de gode historiene og samtalene, og er noe som gir hverdagen mening og bidrar til å

holde humøret oppe. At elgjakt fører til engasjement, glede, livslyst og gir mening til hverdagen, hevder respondentene full enighet omkring. Med grunnlag i empirien drister jeg meg derfor til å si at elgjakt bidrar til å styrke glød (g) som faktor i Fugelis "sosialmedisinske ligningen". Noe som uavhengig av øvrige faktorer vil bidra til å styrke jegerens helse (h).

$$h = \frac{g}{ks+ps}$$

Figur 5.2: Per Fugelis "sosialmedisinske ligning" (Fugelli, 1999, s. 16)

Informantene uttrykker videre at de opplever elgjakta som en avstressende tid, der jakta, naturopplevelsene, det sosiale elementet og kameratskapet står i fokus. Rekreasjon og avkobling er også ord som informantene benytter i sine helsemessige beskrivelser av hva elgjakta bidrar med. Elgjakta blir beskrevet som en kontrast til det ellers travle og stressende livet hjemme.

R5: Ja vi har nå prate på det noen ganger, når du sitter på post i skogen for eksempel, du sitter der kanskje i to til tre, fire timer, så kunne du egentlig tenke ganske mye. Tenkt på mange ting i forbindelse med jobb for eksempel, men jeg tenker ikke på noen ting. Du sitter der bare å ser på skogen, hører på fuglene, ja, du kutter ut alt som har med jobb å gjøre. Du sitter der bare å nyter ute i skogen.

Stress er et begrep flere av informantene benytter i sine beskrivelser av hverdagen. I hvor stor grad informantenes hverdag bærer preg av stress vil kunne være av varierende karakter og kommer ikke tydelig frem av studiens empiri. Stress er imidlertid et ord som på mange måter kan sies å være på "mote", og som ukritisk benyttes i mange sammenhenger (Wormnes & Manger, 2005). Mange forbinder nok stress med at de føler seg slitne etter lange arbeidsdager og hverdagens øvrige innhold av aktiviteter med forventninger om oppmøte og deltakelse. Stress kan uansett sies å være et uttrykk for en opplevd påkjenning (ibid.), og elgjakta kan i denne sammenheng derfor sies å gi jegerne et pusterom og et

opphold fra påkjenningene som forårsaker følelsen og opplevelsen av stress. I en helsesammenheng er stress en sentral forklaringsfaktor i forhold til negative utviklinger av menneskers sykdomsforløp (ibid.). Elgjakt som en arena hvor jegerne kan forlate det som oppfattes som stressende, og hvor de kan konsentrere seg fullt og helt omkring en lystbetont aktivitet, vil kunne sies å være av helsemessig positiv betydning for den enkelte jeger. Informantene uttrykker også i det videre at elgjakta som arena fremstår som en motvekt til hverdagslivets stress og mas, hvor de gjennom avkopling bygger overskudd til igjen å møte hverdagens utfordringer.

I "Jakta på elgjakkulturen" drøfter forfatterne ulike verdiaspekt ved utøvelse av elgjakta. Symbolverdien av elgjakta blir trukket frem som et interessant aspekt, og spesielt nytteaspektet av elgkjøttet utdypes. Aagedal (1999) hevder at elgjegernes ytringer om at de ikke jakter for kjøttet sin del, i den store og hele sammenheng er direkte feil. Dette begrunner han med jaktas opprinnelige mening og menneskets tradisjon med å høste av naturen. Videre påpeker Aagedal (ibid.) at kjøttverdien ikke må settes i direkte sammenheng med økonomisk markedsverdi på kjøttet, men at det har en langt videre forstand av verdi, nettopp en symbolsk verdi. I denne studien fremkommer også verdiaspektet ved elgjakta og kjøttutbyttet som betydningsfullt for jegerens deltakelse i elgjakta. Det økonomiske aspektet fremstår som en hovedverdi, men også et psykisk aspekt blir fremhevet som nyttig og verdifullt.

R6: I: Hvor viktig har elgjakta vært for deg?

R: Å den har vært veldig viktig. Vi har veldig billig elgjakt og får igjen veldig mye kjøtt i forbindelse med elgjakta. Det er mange som påstår det at dem jakter for moro skyld, men jeg har alltid sagt at jeg jakter jo for å få igjen noe i fryseren....

I: Det er altså også et nytteaspekt inne i bildet da.

R: Ja absolutt. Akkurat så ærlig er jeg og det tror jeg mange andre også kan være.... Det er også en skikkelig tilfredsstillelse å kunne vite at du bare kan gå i fryseren for å hente deg selvforsynt kjøtt.

Den psykiske tilfredsstillelsen ved å eie elgkjøtt i fryseren kunne tidligere tilskrives vissheten om tilgjengelighet på mat (Haagenrud & Løken, 1995), men i den moderne tid er nok ikke denne årsaksforklaringen tilstrekkelig da det finnes lett tilgang på mat i butikkene. Elgkjøtt er imidlertid magert og ernæringsmessig god kost (Myhr & Reuterstrand, 1997), noe også respondentene løfter frem når det skal snakkes om helsemessige virkninger ved elgjakta. Likevel er det kanskje heller aspektet ved å føle seg selvforsynt med kjøtt til husholdningen, samt at elgkjøtt er å anse som en førsteklasses råvare, som gir jegeren en psykisk tilfredsstillelse. Aagedal (1999) beskriver elgkjøttets verdi på følgende måte.

Eiga jakt og sjølvfelt kjøtt har ein verdi som er forskjellig frå marknadsverdien. Denne symbolske verdien blir borte når kjøttet blir omsett på marknaden. Elgkjøttet inngår i den delen av økonomien som vi kallar "gåveøkonomien". Det tyder at kjøttet inneheld spesielle verdier som vi ikkje ønskjer å kvantifisere og alminneleggjere ved å "kverne" det inn i marknaden (s. 36).

Denne tolkningen og beskrivelsen av elgkjøttets verdi er interessant, og kan tyde på at elgkjøttet også har vært og blir benyttet i en sosial kontekst. Elgkjøttet fremstår som noe eksotisk og verdifullt som først og fremst bygdas mennesker har hatt tilgangen til. Elgkjøttet har på den måten inngått i et sosialt spill og blitt benyttet som en type kapital jegerne har kunnet vekslet inn i andre former for kapital, jamfør Bourdieus sosiologiske teori (Wilken & Andreassen, 2008). Dette underbygges også av egen empiri der en av jegerne uttrykte at noe av elgkjøttet blir gitt bort som gave, og på denne måten benyttes som et betalingsmiddel, eller er å betrakte som en gjenytelse, for tjenester mottatt av venner og familie.

Empirien avdekker også at elgjakt formidler kulturell kunnskap og kunnskap omkring naturen forøvrig. Dette bidrar til å gi jegerne en kulturell kapital som kan omsettes til økt status, makt og ære, og ikke minst bidra til å gi jegeren økt selvfølelse i betydning av å formidle denne kunnskapen videre til medmennesker med interesse for feltet (Wormnes & Manger, 2005). Den kulturelle kapitalen kan også sies å bli omsatt i en samferdselsmessig kontekst, da jegerne uttrykker bevissthet omkring risikovurderinger i trafikkbildet, nettopp på bakgrunn av ervervede kunnskaper gjennom elgjakta omkring elgens biologi og levesett. Det er vanskelig å fastslå betydningen av dette, men når det årlige antall trafikkdrepte elg av

bilister utgjør mellom 1000 og 1400 elg, så er det nærliggende å tro at jegerens kunnskaper omkring elgens biologi og levesett bidrar til å redusere antallet noe (Statistisk Sentralbyrå, 2012b). I en helsekontekst sier det seg selv at et sammenstøt mellom en bil i stor fart, og et dyr på opptil 700 kilo, vil kunne forårsake store personskader og medføre store helsemessige negative konsekvenser (Hjorteviltportalen, 2012). Også for elgen.

Asbjørn Okstad (1994) avdekket i sin studie omkring elgjakt at elgjegerne graderte høsten som en fin tid. Okstad (ibid.) skriver at mange jegere anser høsten som den beste årstiden, i motsetning til "ikke jegere" som graderer høsten godt under middels. Høstdepresjon som uttrykk kan psykologisk forklares som menneskers psykiske nedstemthet i ei mørk og dyster tid (Haraldsen, 2011). Elgjakt kan derfor sies å virke positivt inn på jegerens psykiske helse, og i en folkehelsekontekst bidrar dermed elgjakta til å gjøre tilværelsen meningsfull og positiv for jegere som gruppe. Okstads (ibid.) funn underbygges også av denne studiens empiri, hvor sinnsstemningen blant elgjegerne i jakta beskrives slik av en av respondentene; **R8:** "Det er sjelden noen som er noe særlig tunge til sinns i elgjakta". Utsagnet og meningen ved utsagnet underbygges ved at respondenten uttrykket setningen med et glimt i øyet og i en humoristisk tone. Det er vel derfor heller ingen tvil om at meningsinnholdet står i stil med den opplevde verden, og at elgjakt isolert sett er å betrakte som en aktivitet som de fleste elgjegere ser frem til med lyst og engasjement. Dette bildet kan trolig kunne sies å være mer nyansert enn hva som blir fremstilt her. På lik linje med de fleste andre sosiale arenaer, inneholder også elgjakta elementer og karakterer fra det brede samfunnslag (Wilken & Andreassen, 2008), og elgjaktas betydning for den enkelte vil derfor kunne variere. Ut av denne studiens empiri fremkommer det imidlertid som resultat at elgjakta er positivt ladet, og noe alle respondentene ser frem til med lyst og fornøyelse.

5.4 Elgjakt - stress og bekymring

Elgjakt som sosial arena inneholder også elementer som av jegerne beskrives som stressende og som medfører bekymringer. Dette kan kanskje umiddelbart oppfattes og fremstå som en motvekt til de positive helsemessige virkningene som er blitt beskrevet, men kan også være å anse som noe positivt, noe som er med på å regulere elementer som i en helsekontekst isolert sett er negativt.

Som tidligere presentert er elgjakt å anse som et sosial felt hvor kampene i feltet handler om makt, ære, prestisje og status. Dette fremstår imidlertid som noe "uuttalt", altså noe du ikke snakker om, på lik linje med det faktum at du deltar i jakta for å få elgkjøtt (Brottveit, 1999). Informantene utaler at elgjakt for dem ikke handler om makt, ære, prestisje eller status og at det derfor ikke medfører noen form for stress eller bekymring, men derimot kanskje for andre;

R4: R: ... jeg vet jo det at det for noen har blitt så spent på elgpost at de ikke har klart å løfte børsa, og vi har hatt tilfeller av det i vårt jaktlag. Han sa det jo selv at jeg fikk ikke våpenet av knea, han sto å stirret på meg denne elgen, på 15-20 meter, men jeg klarte ikke å løfte børsa. Jeg må bare unnskyldte, sa han.

I: Unnskyldte for hva da?

R: Nja. jeg skjønnte det nærmest slik at det ble for spennende for han. Da ble det en sperre ett eller annet sted. Og det kan jo kanskje ha litt negative innvirkninger på mange da. På noen i alle fall.

At slike situasjoner kan fremstå som belastende og stressende for jegerne det måtte gjelde er ikke vanskelig å forstå, og enda verre er det kanskje blitt med de siste årenes høye fellingskvoter hvor jaktlagene har måttet jobbe hardt for å skyte det antallet elg de har fått tildelt, og som de også i tillegg kanskje har måttet betale for i forkant av jakta. Opplevelsen av å misslykkes i jaktsituasjonen vil trolig derfor svekke både jegerens selvtillit og ikke minst føre til tap av makt og ære i det sosiale spillet jaktutøvelsen inngår i.

I teorien skilles det imidlertid mellom positivt og negativt stress (Vogt, s.a.). Det å føle forventninger og press fra øvrige jaktmedlemmer og forvaltningsorgan i forhold til å fylle kvotene, kan også for enkelte bidra til at sansene skjerpes og at prestasjonene bedres (ibid.). Slikt sett kan elgjakt som stressfaktor derfor kunne sies også å være av positiv karakter, gjennom å føre til bedre prestasjoner og økt personlig/lagsmessig selvhevdelse.

R3: "Det er jo litt status i Trysil da, å kunne si "Yes vi har fylt kvota"".

Trysil kommune har i en årrekke vært landets største elg kommune i antall felt elg per år, og har i snitt de siste to tiår ligget på i overkant av 1000 skutte elger (Statistisk Sentralbyrå, 2013a). Jaktåret 2012 viser imidlertid en betydelig reduksjon i avskytingen, og Trysil kommune endte totalt opp med kun 771 skutt elg. Informantene uttrykker at de synes elgjakta fortsatt gir valuta for pengene, men samtidig uttrykkes det også bekymringer i forhold til kvotenes størrelser og realistiske muligheter til å fylle kvotene.

R3: Det koster ganske mye penger å være med på jakta. Jeg ser at for vår del så må vi betale rubbel og bit, betale grunneiere, fellingstillatelser og betale alt før den 25. september da jakta starter. Og det er jo og, som kanskje du er ute etter, et lite stressmoment på en måte. At du har betalt og derfor også ønsker å få igjen mest mulig i form av kjøtt.

Ulven blir i denne sammenheng også trukket frem som et bekymringsmoment i forhold til elgstammens utvikling. Ulven har mer eller mindre vært fraværende fra norsk natur siden begynnelsen av 1900 tallet (Hohle, 1993). At ulven nå kommer inn igjen i norsk fauna for fullt, og på enkelte områder gjør store innhogg i elgstammene (Rovdata, s.a.), gjør trolig sitt til at jegerne opplever ulven både som en konkurrent og som en trussel i forhold til deres jaktutøvelse. I tillegg benyttes frykt for ulven som en årsaksforklaring for redusert opplevelse og forringelse av glede ved jaktutøvelse.

R2: ... jeg tenkjer på rovdyr. Det påvirker elgjakta negativt, både med bruk av hund og at det til tider kan gå litt hardt inn på deg, så det er nok kanskje det som er mest negativt med det, synes jeg. Dette her med å ikke tørre å slippe hunden. Da begynner det å bli negativt. Jeg har hatt folk som har fått ulv på elgpost og blitt så redde at de har gått av posten, og det synes jeg er ille.

Bak disse bekymringene kan det også ligge en økonomisk årsaksforklaring. Noen av informantene er åpne på at de forventer å fylle fryseren med kjøtt etter elgjakta, og at dette er et av motivene for å jakte elg. De høye kvotene har i følge respondentene ført til at jegerne

har vært nødt til å utøve jakt over en lengre tidsperiode enn hva de tidligere har vært vant til, noe som også blir trukket frem som en stressfaktor.

R3: Elgjakta kan ikke reise med fritiden som jeg ønsker å benytte på mine barn. Og satt i et helseperspektiv så vil jeg si at det blir ikke en så avslappet jakt i helgene som det blir i første uken av elgjakta. Det blir på en måte mere stressjakt.

Elgjakt som kulturelt fenomen utover selve jakta uttrykkes av respondentene å være en sosial sammenkomst med ingredienser som koieliv, alkohol, god mat og til tider lite søvn. I en helsekontekst kan flere av ingrediensene sies å være av negativ art og av en direkte skadelig karakter (Helsedirektoratet, 2010). For eksempel har alkohol veldokumenterte negative helsemessige virkninger ved større inntak (Folkehelseinstituttet, 2012a). Jegerne derimot uttrykker alle at de ikke ser på alkohol som noe helseproblem i relasjon til elgjakt som aktivitet. Dette begrunnes og forsvares i mengde alkohol som konsumeres av respondentene i tilknytning til elgjakta. Respondentene uttrykker imidlertid å se på alkohol som et element i kontekst av hygge, og "fyll eksisterer kun hos andre". Utsagnet indikerer imidlertid at det mest sannsynlig konsumeres mengder alkohol under elgjakt som også trolig vil kunne sies å være av en helsemessig negativ karakter. Alkohol er for øvrig en ingrediens som også vil kunne gå på bekostning av sikkerheten til jegerne i kombinasjon med direkte jaktutøvelse (Svaland, 2010). Likevel er det ikke noen promillegrense som regulerer utøvelsen av jakt, og det er derfor opp til den enkelte jeger og jaktlag å påse at jakta utføres i henhold til øvrige sikkerhetsbestemmelser (ibid.). Respondentene uttrykker imidlertid en streng alkoholpolitikk innad i lagene, og ser ikke på sikkerhetsaspektet ved elgjakta som noen overhengende risiko. Tvert i mot så føler alle respondentene at elgjakt er en trygg aktivitet, selv om det årlig skjer ulykker i forbindelse med utøvelse av jakt, hvorpå skytevåpen er årsak til skade (Størdal, 2010).

Opplevelsen av elgjakta som stressende kan forøvrig også sies å være av en helsemessig positiv karakter. Flere av respondentene uttrykker at elgjakta ikke kan reise med fritid tiltenkt familie. En jeger som ikke kjenner på denne form for samvittighet og bekymring er enten å betrakte som singel, eller befinner seg trolig i risikozonen for å ende opp som singel. I en helsekontekst viser forskning at nettopp mennesker som lever i et parforhold både

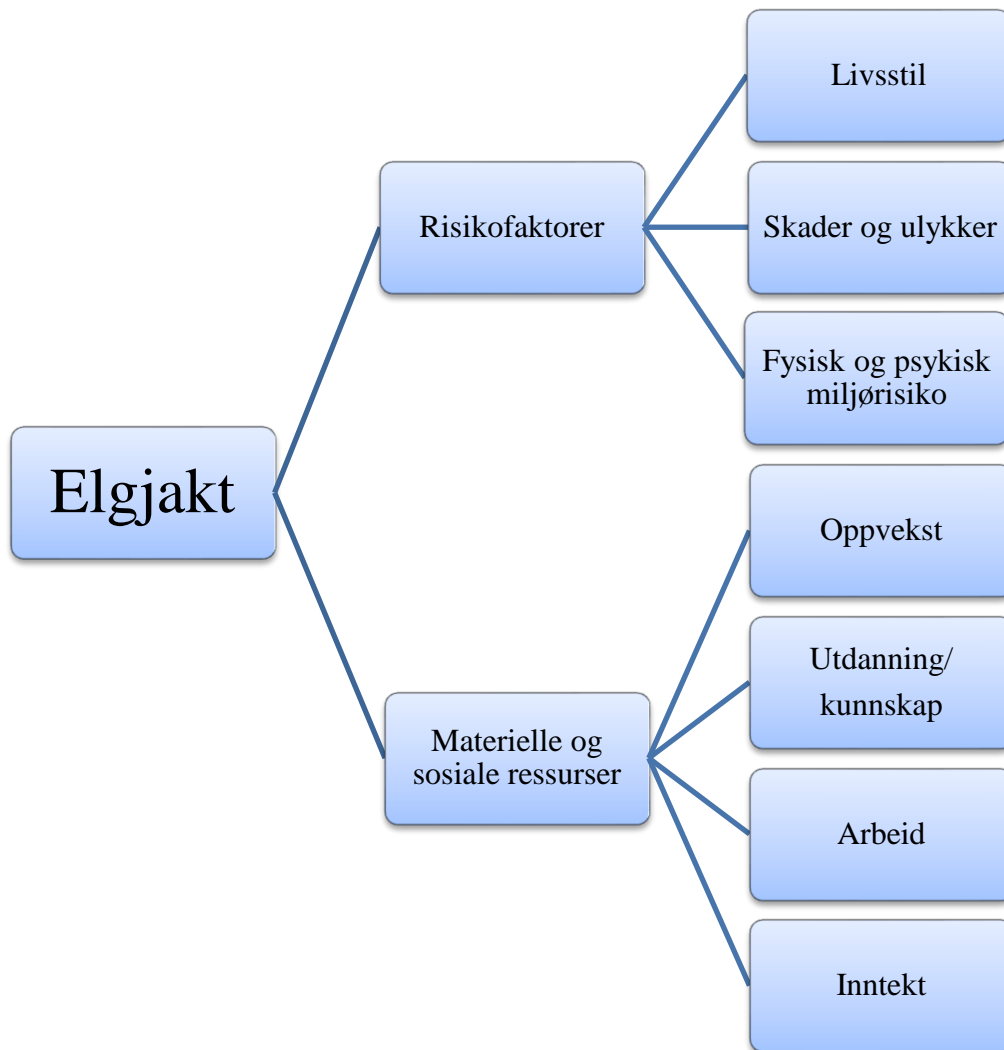
selvrapporterer en bedre helse, og lever lengre enn mennesker som bor for seg selv (Rognerud, et al., 2007). Slikt sett kan derfor stress og bekymringsfølelene også kunne sies å være av positiv karakter sett opp mot helse som fenomen.

6. Elgjakt - sosialt og nyttig

"Elgjakt - sosialt og nyttig" ble navnet på hovedkategorien jeg utarbeidet gjennom studien. Dette blir således også konklusjonen, og er det som sammenfatter alt hva denne studien omkring elgjakt som helsekilde omhandler.

I teorikapitlet belyste jeg påvirkningsfaktorene for helse, illustrert gjennom modellen med samme navn, og jeg vil i dette kapitlet trekke inn igjen den samme modellen. Jeg vil i det videre oppsummere og belyse hvordan elgjakt som kulturelt fenomen og aktivitet korrelerer med de ulike påvirkningsfaktorene for helse. Alt med bakgrunn i denne studiens empiri og elgjaktas betydning for jegernes selvopplevde helse. I modellen er derfor "helse" som begrep nå byttet ut med "elgjakt".

De ulike påvirkningsfaktorene for helse kan være vanskelige å skille fra hverandre, da de i større eller mindre grad eksisterer i et samspill påvirket av hverandre. Jeg vil imidlertid under oppsummeringen forsøke å skille de mest mulig fra hverandre for på en mest mulig oversiktelig måte belyse elgjakt som helsekilde opp mot den fremsatte modell over påvirkningsfaktorer for helsa. Jeg har derfor valgt å redegjøre for "risikofaktorer" og "materielle og sosiale resurser", hver for seg.

Figur 6.1: Elgjakt som helsekilde

6.1 Risikofaktorer

Av studien fremkommer det at elgjakt har direkte innvirkning på elgjegernes livsstil. I form av fysisk helse gir elgjakt fysisk mosjon og trening, og fungerer for enkelte som en motivator og som en direkte fysisk aktivitetskilde gjennom hele året.

Elgjakt som sosial arena inneholder elementer relatert til livsstil som kan sees i sammenheng med risikofaktorer forøvrig. Alkohol fremkommer av empirien som en ingrediens tilknyttet det sosiale aspektet ved elgjakt, men ingen av jegerne anser alkohol, i relasjon til elgjakt, å være av negativt karakter i en helsesammenheng. Derimot blir alkohol ansett som noe positivt, relatert til kos og hygge.

Ingen av jegerne i studien omtaler skader eller ulykker i forbindelse med elgjakt, men i en folkehelsekontekst vil det være feil å unnlate å belyse dette. Espen Farstad, informasjonssjef i Norges jeger- og fiskeforbund, uttaler at det ikke er noen som besitter en total oversikt over antall ulykker og skader som skjer i forbindelse med jakt, men kan fortelle at det i snitt skjer en jaktulykke med døden til følge annethvert år (NTB, 2012). Han understreker imidlertid at det bak hver dødsulykke ligger ca to million jaktdager, og at ulykkesraten derfor ikke er særlig høy (Størdal, 2010).

Elgjakt er et sentralt element i bygdemiljøet og fremstår som en sosial katalysator og et sosialt sveiseapparat mellom bygdas mennesker, så vel som mellom sosiale klasser og mennesker med ulik sosioøkonomisk status. For enkelte fremstår elgjakta som den mest fremtredende interesse. Elgjakta gjennomsyrrer det meste, og det handles og samtales omkring elgjakt i alle sammenhenger, være seg på arbeid eller i fritid.

I en helsekontekst bidrar elgjakta til å knytte og opprettholde sosiale relasjoner på tvers av sosiale klasser, kjønn og aldre. Elgjakt skaper samhandling og tilhørighet og er av sosial stor betydning for elgjegerne.

6.2 Materielle og sosiale resurser

Elgjakt preger oppveksten til barn av jegere gjennom deres involvering og tilknytning til elgjakt som sosial arena. Elgjakta formidler kunnskap, til så vel gammel som ung, og internaliseres til å bli en del av menneskets habitus (Aagedal, 1999). Elgjakt, og kunnskapen omkring elgjakt, uttrykkes som en kulturelle kapital som jegerne har mulighet til å omsette til en annen form for kapital (Wilken & Andreassen, 2008), også i sosiale sammenhenger utover elgjakta. Kapital fordeler makt, ære og status mellom jegerne og andre involverte samfunn (Wilken & Andreassen, 2008). Elgjakt handler derfor om makt, ære og status, og kampene i feltet utkjempes omkring kunnskap, holdninger og ferdigheter, fysiske og psykiske. Jegere som er født inn i feltet, besitter en habitus, kunnskap og ferdighet, som gir fortrinn i kampene som utkjempes. Jegere med denne internaliserte kunnskapen vil føle mestring og økt selvfølelse, noe som bidrar til å utjevne status på bakgrunn av de sosioøkonomiske forskjellene som allerede eksisterer blant jegerne. På elgjakt spiller det

ingen rolle hvorvidt du er snekker, lege eller professor. Det er kunnskapen og ferdighetene i feltet som fordeler makta, æren og statusen du tilegner deg som jeger.

Elgjakt bidrar til å formidle kulturell kunnskap og kunnskap omkring naturen forøvrig. Dette bidrar til å gi jegerne en kulturell kapital som kan omsettes til økt status, makt og ære (Wilken & Andreassen, 2008), Ikke minst bidrar elgjakta til å gi jegeren økt selvfølelse i betydning av å formidle kunnskap videre til medmennesker med interesse for feltet. Den kulturelle kapitalen uttrykkes også å bli omsatt i en samferdselsmessig kontekst, da jegerne uttrykker bevissthet og økt risikovurdering i trafikkbildet grunnet kunnskaper omkring elgens biologi.

Elgjakt bidrar til verdiskapning på landsbygda gjennom salg av jakt, men også som tiltak i ledd av økt verdiskapning innen skogbruket da elgen på enkelte områder forårsaker store beiteskader (Hjeljord, 1993). I en helsekontekst vil de økonomiske verdiene elgjakta genererer være av stor betydning for de respektive grunneiere, men i et folkehelseperspektiv vil jeg imidlertid driste meg til å si at dette er av underordnet betydning sett i kraft av de helsemessige ringvirkningene elgjakta genererer for elgjegerne som gruppe. Det vil derfor for fremtiden være viktig at elgjakt som tilbud og aktivitet opprettholdes, og tilbys på en slik måte at alle sosiale lag av samfunnet vil ha mulighet til å delta på elgjakta.

6.3 Avsluttende kommentar

I teorikapitlet henviste jeg til folkehelseinstituttets rapport "Miljø og helse" (Melsom, 2009), og dens omtaler av hvilke positive helsemessige effekter friluftsliv viser seg å ha på mennesket:

Forskning viser at fysisk aktivitet i friluft har positive helsemessige effekter blant annet når det gjelder funksjonsevne for kretsløp, lunger og muskulatur. Det er også vist at fysisk aktivitet reduserer risikoen for og plagene ved en del sykdommer. Selv minimal aktivitet er positivt for helsen.... Kontakt med natur og utsikt til natur reduserer stress, påvirker immunforsvaret og påskynder tilfriskningsprosessen for syke mennesker.... Friluftsliv bidrar også til reduksjon av angst og depresjoner (ibid., s. 344).

Denne studie av elgjakt som helsekilde kan derfor sies å korrelere sterkt med tidligere forskning av friluftslivets betydning for menneskets helse. Elgjakt er å anse som en sterk og betydningsfull helsekilde for jegere som gruppe, og samfunnet forøvrig.

Som et avslutningssitat har jeg valgt å legge inn en av informantenes forsøk på å beskrive elgjakta;

R8: Elgjakta er liksom en totalpakke med mange forskjellige faktorer. Alt i fra det sosiale i koia til forberedelser om sommeren der en trener hund i tjue varmegrader i myggsvermen og faans oldemor, til de ultimate opplevelsene i selve jaksituasjonen der en feller de største oksene. Elgjakt er ikke bare det å skyte elg, det er veldig, veldig, mye mer enn det.

Sitatet får stå som et bilde på hvor kompleks elgjakta er i betydning av den kultur vi lever i og som elgjakta er en del av. Informantene har selv gitt uttrykk for vansker med å beskrive elgjakta og dens betydning som helsekilde i relasjon til deres liv som elgjegere. Helse er imidlertid et vidt og abstrakt begrep, og noe vi nødvendigvis ikke reflekterer over til det daglige. Jeg håper imidlertid at denne studien har bidratt til å belyse elgjaktens betydning som helsekilde for elgjegerne, sett i lys av folkehelse-teori. At elgjakt som kulturell konstruksjon har helsemessig stor verdi for elgjegerne, levner studien liten tvil om.

Elgjakt kan derfor sies å være sosialt og nyttig.

Litteraturliste

- Aagedal, O. (1999). Jakta på elgjakkulturen. I Ånund Brottveit & Olaf Aagedal (Red.), *Jakta på elgjakkulturen* (s. 189 s.). Oslo: Abstrakt forl.
- Bekkevold, K. (1994). *Friluftsliv: effekter og goder* (Vol. 1994-7). Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning.
- Bischoff, A., Marcussen, J., & Reiten, T. (2007). *Friluftsliv og helse: en kunnskapsoversikt*. Bø: Høgskolen i Telemark.
- Bourdieu, P., Østerberg, D., Prieur, A., Barth, T., & Barth, T. (1995). *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Brottveit, Å. (1999). Elgjaktas symbolske økonomi: Hva står på spill? I Ånund Brottveit & Olaf Aagedal (Red.), *Jakta på elgjakkulturen* (s. 189 s.). Oslo: Abstrakt forl.
- Brottveit, Å., & Aagedal, O. (1999). Forord. I Ånund Brottveit & Olaf Aagedal (Red.), *Jakta på elgjakkulturen* (s. 189 s.). Oslo: Abstrakt forl.
- Bryman, A. (2008). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Earle, S. (2007). *Theory and research in promoting public health*. London: SAGE Publications.
- Folkehelseinstituttet. (2012a). Lokalisert, på http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=List_6212&Main_6157=6263:0:25,5736&MainContent_6263=6464:0:25,5737&List_6212=6218:0:25,5745:1:0:0:::0:0
- Folkehelseinstituttet. (2012b). *Fakta og helsestatistikk om levealder*. Lokalisert, på http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=List_6212&Main_6157=6263:0:25,5944&MainContent_6263=6464:0:25,6625&List_6212=6218:0:25,6626:1:0:0:::0:0
- Folkehelseinstituttet. (s.a.). *Fakta og statistikk om fysisk aktivitet*. Lokalisert, på http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=List_6212&Main_6157=6261:0:25,6046&MainContent_6261=6464:0:25,6047&List_6212=6218:0:25,6052:1:0:0:::0:0
- Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst (2002).
- Fugelli, P. (1999). *Rød resept: essays om perfeksjon, prestasjon og helse*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Fugelli, P., & Ingstad, B. (2009). *Helse på norsk: god helse slik folk ser det*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Global Advocacy Council for Physical Activity. (2010). *Toronto-charteret for fysisk aktivitet: Et globalt opprop om handling*. Lokalisert, på <http://www.globalpa.org.uk/charter/>
- Granskär, M., & Höglund-Nielsen, B. (2008). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Haagenrud, H., & Løken, B. (1995). *Elgjakt*. Oslo: Aschehoug.
- Halvorsen, K. (1989). *Å forske på samfunnet*. Oslo: Bedriftsøkonomens forlag.
- Haraldsen, L. A. (2011). *Slik takler du høsten*. Lokalisert, på <http://www.klikk.no/helse/dinkropp/velvare/article701912.ece>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2012). *Verdens helseorganisasjon*. Lokalisert, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/tema/internasjonalt_helsearbeid/verdens-helseorganisasjon-who.html?id=435126#

- Helsedirektoratet. (2010). Folkehelsearbeidet : veien til god helse for alle (s. 146 s.). Lokalisert på URL| doi:DOI
- Helsedirektoratet. (2011a). *Anbefalinger*. Lokalisert, på <http://helsedirektoratet.no/folkehelse/fysisk-aktivitet/anbefalinger/Sider/default.aspx>
- Helsedirektoratet. (2011b). *Samhandlingsreformen og ny folkehelselov: behov for "samfunnskompetanse" i kurs- og utdanningstilbud: drøftings- og prosessnotat*. Oslo: Helsedirektoratet, Avdeling for lokalt folkehelsearbeid.
- Hjeljord, O. (1993). Næring og beiteadferd. I Per Hohle & Jon Lykke (Red.), *Elg og elgjakt i Norge* (s. 573 s. : ill.). Oslo: Gyldendal.
- Hjorteviltportalen. (2012). *Fakta om elg (Alces alces)*. Lokalisert, på <http://hjortevilt.no/fakta-om-artene/elg-alces-alces/>
- Hohle, P. (1993). Elg og ulv. I P. Hohle & J. Lykke (Red.), *Elg og elgjakt i Norge* (s. 573 s. : ill.). Oslo: Gyldendal.
- Hompeland, A. (1999). Bygda i solnedgang. I Ånund Brottveit & Olaf Agedal (Red.), *Jakta på elgjaktkulturen* (s. 189 s.). Oslo: Abstrakt forl.
- Ibsen, H. (1997). *Menneskets fotavtrykk: en økologisk verdenshistorie*. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Klepp, K.-I., & Aasheim, A. (2010). *Folkehelsearbeidet - veien til god helse for alle*. Oslo: Helsedirektoratet.
- Kvale, S., Brinkmann, S., & Anderssen, T. M. A. R. J. f. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lohne, B. H. (1996). *Elgjakt: en studie av en kulturell konstruksjon*. Høgskolen i Telemark ; i samarbeid med Norges idrettshøgskole, Bø.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforl.
- Martinsen, E. W. (2011). *Kropp og sinn: fysisk aktivitet - psykisk helse - kognitiv terapi*. Bergen: Fagbokforl.
- Melsom, K. (2009). *Miljø og helse* (Vol. 2009:2). Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Myhr, E., & Reuterstrand, S. (1997). *Vilt og fisk: jegerens og fiskerens kokebok*. [Oslo]: [Gyldendal fakta].
- Mysterud, I., & Poleszynski, D. V. (2004). Evolusjon, kosthold og livsstil. Lokalisert på <http://tidsskriftet.no/pdf/pdf2004/1260-2.pdf>
- Mæland, J. G. (2009). *Hva er helse*. Oslo: Universitetsforl.
- NJFF. (2012). *Blyhaglforbudet i skog og fjell på vei ut?* Lokalisert, på <http://www.njff.no>
- NTB. (2012). *Politistudent drapssiktet etter jakt*. Lokalisert, på <http://www.dagbladet.no/2012/10/28/nyheter/fritid/jakt/ulykke/dodsfall/24077063/>
- Næss, S. (2001). Livskvalitet som psykisk velvære. Lokalisert på <http://tidsskriftet.no/article/357518/>
- Okstad, A. (1994). *Friluftsliv: effekter og goder: referat fra forskningskonferanse* (Vol. 1994-7). Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning.
- Pedersen, P. H. (1993). Elgen og elgbestanden. I P. Hohle & J. Lykke (Red.), *Elg og elgjakt i Norge* (s. 573 s. : ill.). Oslo: Gyldendal.
- Punsvik, T., & Storaas, T. (1998). *Den gode jakta*. [Oslo]: Landbruksforl.
- Rognerud, M., Strand, B. H., & Næss, Ø. (2007). *Sosial ulikhet i helse: en faktarapport* (Vol. 2007:1). Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Rovdata. (s.a.). *Biologi*. Lokalisert, på <http://www.rovdata.no/Ulv/Biologi.aspx>
- Rysstad, S., & Gåsdaal, O. (1999). Jaktform og jakt deltakelse - På sporjakt etter drivjaktkulturens rasjonale. I Ånund Brottveit & Olaf Agedal (Red.), *Jakta på elgjaktkulturen* (s. 189 s.). Oslo: Abstrakt forl.
- Skavhaug, S. (1993). Lover og forskrifter. I P. Hohle & J. Lykke (Red.), *Elg og elgjakt i Norge* (s. 573 s. : ill.). Oslo: Gyldendal.

- Statistisk Sentralbyrå. (2009). *Hver femte mann er jeger*. Lokalisert, på <http://www.ssb.no/vis/samfunnsspeilet/utg/200904/01/art-2009-10-05-01.html>
- Statistisk Sentralbyrå. (2012a). *Aktive jegere, 2011/2012*. Lokalisert, på <http://www.ssb.no/jeja/>
- Statistisk Sentralbyrå. (2012b). *Avgang av hjortevilt utenom ordinær jakt, 2011/2012*. Lokalisert, på <http://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/hjortavg>
- Statistisk Sentralbyrå. (2012c). *Jegere på jakt*. Lokalisert, på <http://www.ssb.no/jeja/>
- Statistisk Sentralbyrå. (2012d). *Registrerte jegere, 2011/2012*. Lokalisert, på <http://www.ssb.no/jegerreg>
- Statistisk Sentralbyrå. (2013a). *Arkiv for Elgjakt - årlig, foreløpige tall*. Lokalisert, på <http://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/elgjakt/aar?fane=arkiv>
- Statistisk Sentralbyrå. (2013b). *Registrerte jegere, 2012/2013*. Lokalisert, på <http://www.ssb.no/jegerreg/>
- Størdal, Å. (2010). *Tre jaktulykker i helga*. Lokalisert, på http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/nyhet?element_id=90377899&displaypage=TRUE
- Svaland, O. (2010). Kan jakte med promille. Lokalisert på <http://www.agderposten.no/nyheter/kan-jakte-med-promille-1.6829365>
- Tordsson, B. (2010). *Friluftsliv, kultur og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Vogt, K. (s.a.). *Slapp av og lev bedre*. Lokalisert, på http://www.sinnetshelse.no/artikler/slapp_av.htm
- Wilken, L., & Andreassen, V. F. (2008). *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- World Health Organization. (2003). *WHO definition of Health* Lokalisert, på <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>
- Wormnes, B., & Manger, T. (2005). *Motivasjon og mestring: veier til effektiv bruk av egne ressurser*. Bergen: Fagbokforl.

Moose hunting as a health source (abstract)

This study deals with moose hunting and its significance to the hunters' perception of their own health.

Moose hunting as an historic and cultural phenomenon will be presented in the start of the study, together with theories and determinants of public health.

This study employs a qualitative method wherein 8 moose hunters in Trysil have been interviewed in order to uncover the hunts' significance as a source of health for the hunters. Grounded theory is used as a methodical framework. The gathered data has been analyzed in light of public health theory and the determinants affecting a population's health.

Moose hunting - social and useful is the main conclusion drawn from the study. The study thereby indicates that moose hunting is positively affecting the hunters' health. In a social context moose hunting is all about the significance it bears to the individual hunter in terms of cooperation, socialization, self-advocacy, and identity. The study shows that moose hunting can be characterized as both a "social catalyst" and a "social welder" in the creation of inter-human relationships in the countryside.

Leaving the social aspect aside, it is the moose hunt as an arena for physical activity, as a contributor to the hunters' physical and mental health through recreation, that the hunters are most focused on. There are, however, interesting finds, of both physical and mental character, that indicates that moose hunting must be regarded as significant in the context of public health.

However, the study points to elements of moose hunting that can be said to have both a positive and negative influence on the hunters' health. All results are discussed and analyzed in view of public health theory.

Vedlegg

Vedlegg 1: NSD

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vedlegg 3: Spørreskjema

Vedlegg 4: Intervjuguide

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Thorsteinn Josef Sigurjónsson
Institutt for idrett og aktiv livsstil
Høgskolen i Hedmark, campus Elverum
Postboks 400
2418 ELVERUM

Vår dato: 11.10.2012

Vår ref:31754 / 3 / MAS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 08.10.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

31754	<i>Elgjakt som kulturelt fenomen analysert i et folkehelseperspektiv.</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Hedmark, ved institusjonens overste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Thorsteinn Josef Sigurjónsson</i>
Student	<i>Arne Storløpa Sneli</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

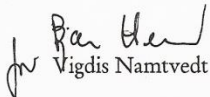
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

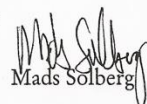
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.11.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Mads Solberg

Mads Solberg tlf: 55 58 89 28

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Arne Storløpa Sneli, Storløpa, 2430 JORDET

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Til

Elverum, november 2012

Aktuelle informanter

Forespørsel om deltagelse i et masterprosjektet

Som mastergradsstudent i folkehelsevitenskap ved Høgskolen i Hedmark er jeg i gang med et prosjekt som har arbeidstittelen «Elgjakt som helsekilde».

I forbindelse med datainnsamlingen trenger jeg informanter, målgruppen for prosjektet er elgjegere i alle aldre. Med dette brevet ønsker jeg å rette en forespørsel til deg om muligheten til en uformell samtale rundt elgjakt som fenomen og dens betydning for jegernes helse.

Jeg vil starte med de første intervjuene i november og vil gjennomføre de ettersom når det måtte passe for informantene utover vinteren. Vi blir sammen enige om tid og sted. Tidsbruken er litt vanskelig å anslå, men jeg antar at det vil ligge rundt en time. Jeg vil notere og benytte lydopptak under intervjuet. Samtalen vil bli slettet når jeg har fått anonymisert og transkribert intervjuet. I den ferdige oppgaven vil det ikke være noen opplysninger som kan føres tilbake til deg som privatperson.

Det er frivillig å delta og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Da vil alle opplysninger om deg bli slettet. Intervjudata vil bli brukt til analyse i mitt masterprosjekt og dette vil bli publisert våren 2013.

Dersom du ønsker en nærmere informasjon om studien før du svarer ja til å møte meg, så kan jeg kontaktes på følgende telefonnummer: 412 61 715 eller du kan sende e-post til asneli@c2i.net. Min veileder for prosjektet er Thorsteinn Sigurjónsson ved Høgskolen i Hedmark og kan også kontaktes på telefonnummer 909 80 567 eller på e-post thorsteinn.sigurjonsson@hihm.no.

Prosjektet er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), og alle opplysninger som kommer frem i undersøkelsen vil bli behandlet **konfidensielt** samt i tråd med Personopplysningsloven.

Med vennlig hilsen

Arne Storløpa Sneli
Storløpa
2430 Jordet

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur

Telefonnummer

Spørreskjema til intervjuene

Navn:

Alder:

Sivilstand:

Utdanning:

Arbeid:

Inntekt (brutto):

Bosted (by, tettbebygd strøk, landlig etc):

Type bolig (enebolig, leilighet, tomannsbolig, rekkehus etc.):

Intervjuguide

Dette intervjuet skal dreie seg om elgjaktas betydning som helsekilde for deg. Det er derfor dine tanker og refleksjoner jeg er ute etter.

Har du noen spørsmål før vi starter?

Innledningsspørsmål

Hva forbinder du med begrepet helse?

Hva betyr det å være sunn/ha god helse for deg?

Kan du si litt kort om din bakgrunn som elgjeger?

Hovedspørsmål

Hva har elgjakta betydd og hva betyr den som helsekilde for deg i dag?

Oppfølgingsspørsmål

Fortell/forklar/beskriv mer om det....

Hva mer har den betydd for deg?

På hvilken måte har elgjakta hatt betydning for deg;

- Sosialt (samvær) - Fysisk (kondisjon og styrke) - Psykisk (depresjoner, støtte)

Er det bare positive/negative sider ved elgjakt?

Hvor mye tid og ressurser benytter du på elgjakt?

Siste spørsmål

Hvis du skal trekke frem det som har hatt størst betydning ved elgjakta for deg - hva har det vært?